

WERINON

Historische Kring • Nederhorst den Berg

— Oktober 2016 • Nummer 91 —

HISTORISCHE KRING NEDERHORST DEN BERG

Bestuur

<i>Voorzitter</i>	Vacature
<i>Interim-voorzitter</i>	Ton Kuijs, Kooikerboog 3 1394 ND NdB, tel. 0294-253443
<i>Secretaris</i>	Ans Baar, Torenweg 9 1394 EA NdB, tel.06-13854825
<i>Penningmeester</i>	Petra van 't Klooster, Overmeerseweg 60 1394 BE NdB, tel. 0294-251564
<i>Lid</i>	Corry Schoordijk, Vincent van Goghstraat 6 1394 EC NdB, tel.0294-253119

Redactie

Gerard Baar, Zoddeland 26
1394 KR NdB, tel. 0294-254368

Kees Joustra, de Biezen 19
1394 LR NdB, tel. 0294-254039

Bert Kieboom, Blijklaan 14
1394 KB NdB, tel. 0294-257153

Vormgeving

Theo Cozijn, Hinderdam 17
1394 JB NdB, tel. 0294-254492

Computer- en website-beheer

Franck van Zijl, Vaartweg 12
1394 GL NdB, 0294-253147

Webmaster

Nicole Steenvoorden, Overmeerseweg 65,
1394 BE NdB, 0294-252134

Lidmaatschap

€ 17,50 en € 22,50 buiten Nederhorst den Berg,
per persoon per jaar, incl. Werinon.
bankreknr. NL30 RABO 0328 2241 38

Informatie en Documentatie

Donderdagavond van 19.30 tot 21.30 uur.
Sociaal Cultureel Centrum 'DE SPOT', Blijklaan 1, NdB

E-mail: HKND B

info@historischekring.nl

Internetadres

www.historischekring.nl

ISSN 1389-319X

Niets uit deze uitgave mag, op welke manier dan ook, verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van het bestuur.

Rabobank

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door de Rabobank

Foto omslag:

Zestig jaar geleden, februari 1956, de ijsbaan achter de Overmeerseweg was wekenlang in gebruik. Bij het zien van de foto zou je op zoek gaan naar je schaatsen.

Opgericht januari 1988

Jaargang 25

Oktober 2016, nummer 91

Inhoud

Van de redactie	<i>Gerard Baar</i>	2
Mededelingen en berichten	<i>Ans Baar</i>	3
Nieuwe Website en nieuwe kaart van Gooilandt	<i>Gerard Baar</i>	4
De oudste nog levende Indiëganger uit het dorp	<i>Gerard Baar</i>	5
‘Het Eeuwige Licht verlichte hen.’	<i>Rob Stalenhoef</i>	11
Paarse wortelen en soepzorgen	<i>Klaas Kostelijk</i>	12
J. Groenberg, predikant Gereformeerde Kerk	<i>Leen Houtop</i>	19
Herinneringen aan 1940 – 1949	<i>Evert Boeve</i>	22
Zeilvereniging ‘De Spiegel’, later WSV ‘De Spiegel’ (3)	<i>Gerard Baar</i>	26
De eerste Spiegelplasloop	<i>Kees Joustra</i>	27
Watermolen aan Ankeveensepad trotseert stormen en sloopplannen	<i>Bert Kieboom</i>	30
Tot de molen te klein werd	<i>Alida Alting-Hoetmer</i>	34
Merwedekanaal (5)	<i>Gerard Baar</i>	36
Tachtig jaar geleden begon de tweede verandering binnen de gemeente	<i>Gerard Baar</i>	37
Geen kunst aan	<i>Kees Joustra</i>	41

Van de redactie

Gerard Baar

We bieden U een keur aan artikelen. Er zijn twee nieuwe medewerkers; te weten Bert Kieboom en Kees Joustra. Bert heeft gebruik gemaakt van door Jan Baar bij leven verzamelde documentatie over de Stichts-Ankeveense molen.

Hij trok er tevens zelf op uit om meer te weten te komen van omwonenden. Kees schrijft over de begintijd van het hardlopen als volkssport. Eind zestiger jaren zag je nog bijna niemand in korte broek langs de straat rennen, nu kijkt niemand daar meer van op.

Voor mensen die dat niet zo zien zitten, hebben we op de Kring een paar plannen vol met door Jan Baar gekopieerde gegevens over Nederhorst den Berg uit verscheidene archieven. Ik sla zo af en toe eens wat open en vind dan vaak net iets waardoor een verhaal een bepaalde wending kan krijgen. Deze keer zorgde dat voor rook in het artikel over het Merwedekanaal en een rokerig slot bij WSV de 'Spiegel'. Klaas Kostelijk, kleinzoon van een van de eerste Horstermeerpioniers, schrijft over zijn geboortepolder en gaat op zoek naar... water. Evert Boeve vertelt over zijn oorlogservaringen (WOII) en ik heb Bram Schriek geïnterviewd over die andere oorlog die tot voor kort heel eufemistisch bekend stond onder 'de Politio-nale Acties'. Na terugkomst viel het voor veel van die jongens niet mee zich weer aan te passen aan de burgermaatschappij. Bram heeft daar volgens zijn zeggen niet zoveel moeite mee gehad.

Rob Stalenhoef antwoordt op een vraag over de foto van de katholieke kerk die op de cover van Werinon 90 staat. Leen Houtop bleef niet achter en stuurde een foto die heel lang geleden is gemaakt aan de voorzijde van de gereformeerde kerk.

Op de foto staat een grote groep jonge mensen, waarvan alle namen achterhaald zijn. Een deel van de lezers zal er ongetwijfeld een grootouder of zelfs nog een vader of moeder in jeugdige uitvoering op kunnen ontdekken.

Mevrouw Els van Damme laat dit keer ongewild verstek gaan. Zij hoopt de volgende keer de geschiedenis van de vroegere kasteelbewoners af te ronden. Haar opgevallen plek wordt ingenomen door een artikel dat zo'n beetje over de eerste veertig jaar van de zandwinning gaat, de tijd die voorafging aan de protestacties van de Kerngroep Nederhorst den Berg van de vereniging Milieudefensie. Verder kunt u in dit nummer foto's zien van door ons beschikbaar gesteld werk van Bergse schilders, dat naast schilderijen van 's-Gravelandse en Kortenhoeftse schilders tentoongesteld is in het Gemeentehuis van Wijdemeren.

In nummer 92 steken we met behulp van een Weesper schrijver de Vecht over naar Nigtevecht. Els van Damme ging hem daar in voor, want zij heeft al eens de Gouden Ring rond de Hinderdam beschreven. We halen bovendien de regeerperiode van oud-burgemeester Schimmelpenninck terug, dankzij Kortenhoeft Jan Hendriks. De verloren gegane band met onze vroegere buurgemeente Abcoude is hersteld door middel van een excursie naar dat dorp. Het gedeelde kengetal 0294 was tot nu toe het enig overgebleven bewijs van die wederzijdse betrokkenheid. ■

MONUMENTENDAG

Unieke rondleiding door parel van NdB

De Harmine Wolters Stichting, eigenaar van kasteel en landgoed 'De Nederhorst', had tijdens Monumentendag, 10 september jl, het kasteel en de tuinen opengesteld voor publiek. In samenwerking met de Historische Kring waren op die dag rondleidingen in het kasteel georganiseerd. Verder stond de HKN daar met een stand waar een doorlopende vertoning van oude films en foto's plaatsvond. Ook waren er allerlei documenten te zien en te koop, zoals dvd's en speciale uitgaven van Werinon. Daarnaast lagen er routes klaar voor een wandeling en een puzzeltocht door het centrum van Nederhorst den Berg. In 2004 telden we op de allereerste Monumentendag, die toen ook bij het kasteel was, wel 350 bezoekers. Waarschijnlijk is dit oude record gebroken. De klassieke muziek van Fred Pot (cello) en Henk Bokkinga (piano) bracht de juiste stemming teweeg.

PROGRAMMA 2016

3 november – Lezing 750 jaar Vreeland

Die avond komt Juliette Jonker-Duynstee, aan de hand van mooi beeldmateriaal, in het kort de 750-jarige geschiedenis vertellen van dit buurdorp, dat vroeger een stadje is geweest. Ze vergeet uiteraard niet er de banden en raakvlakken met Nederhorst den Berg bij te betrekken. **Let op!** De lezing begint om 20.00 uur en wordt dit keer, op donderdag, gehouden in het Sociaal Cultureel Centrum, Blijklaan 1.

Inleveren van kopij voor Werinon Nr. 92 kan tot 1 februari 2017. info@historischekring.nl

December – Presentatie Levensboek

Beschrijving personen die begraven liggen op het gesloten deel van de begraafplaats bij de Willibrordkerk.

PROGRAMMA 2017

Februari – Jaarvergadering

Met presentatie uit de huiscollectie, zoals foto's uit het album met kinderen die door kraamverzorgster Grada Nieuwendijk op de wereld zijn geholpen. Het doel daarbij is de ontbrekende namen te achterhalen.

Maart/april – Lezing

Over het vervolg van de geschiedenis van het Amsterdam-Rijnkanaal, door de heren Hans van Bommel en Bert Ruiter uit Maarsse.

Mei/juni – Excursie Vinkeveen

Met vaartocht over de Vinkeveense plassen en bezoek aan het gerestaureerde Spoorhuis en de molen. Info over data, volgt via de website www.historischekring.nl en het weekblad Wijdemeren.

Nieuwe website operationeel

De door Tom Baetsen totaal vernieuwde website: www.historischekring.nl, is tijdens ‘Open Monumentendag’ in onze kraam op het kasteelterrein, officieel gepresenteerd. De site bevat allerlei materiaal over de geschiedenis van het dorp, een fotoalbum, alle uitgaven van Werinon en informatie over de activiteiten, zoals projecten, lezingen, excursies, etc.

De nieuwe opzet is het resultaat van vele uren werk, complimenten aan de maker!

Verder zien de automatiseerders graag dat u een berichtje stuurt wanneer u bij het bekijken van de foto’s op de NAS bij uzelf denkt: “Hé, dat klopt niet...”

Nicole Steenvoorden is onze nieuwe Webmaster. ■

Nieuwe kaart van Gooilandt

Een kopergravure, vervaardigd door H. Post, uitgegeven tussen 1725 en 1734, met de hand ingekleurd en opgedragen aan Hendrik Bicker, Schepen van Amsterdam en bezitter van de buitenplaats Beek en Hoff (nu in gebruik als Hoofdkantoor van Natuurmonumenten) in 's-Graveland. Bicker was waarschijnlijk de opdrachtgever, want zijn familie-wapen staat rechtsonder.

Links op de kaart ziet u een legenda met vermelding van de oppervlaktematen van de gronden van de erfgooiers. In ieder geval tot 1843 diende de kaart tot algemeen gebruik. Wat zal menig Werinonlezer al snel opvallen bij het zien van deze mooie weergave van het Gooi?

Uit ‘DEELgenoot’, periodiek van de Historische Kring Blaricum. ■

De oudste nog levende Indiëganger uit het dorp

Gerard Baar

Bram Schriek behoorde tot de tientallen jongemannen uit Nederhorst den Berg die tussen 1946 en 1949 als dienstplichtige naar Nederlands-Indië moesten. Na een opleiding van een paar maanden dirigeerde de militaire staf hen naar een van de vele af en aan varende geconfisqueerde passagiersschepen.

De schattingen lopen wat uiteen, maar er zijn op deze manier in de loop van die periode minstens 250.000 manschappen overgebracht naar het naar onafhankelijkheid strevende enorme eilandrijk. De Japanse bezetting in WOII had de Indonesische impulsen versterkt om de strijd tegen een al eeuwenlange koloniale overheersing aan te gaan. De grootmachten, met name de Verenigde Staten, waren tegen de inzet van Nederlandse troepen om de rust te herstellen. Het ingrijpen onttaarde in een strijd die onder de naam 'Politionele Acties' in de geschiedenisboeken terecht kwam.

Zoon van een ondernemende moeder

Bram is in 1927 geboren in Café 'Overmeer', dat er nog altijd staat onder de naam 'de Herberg'. Het was een van de drie horecagelegenheden die de buurtschap rijk was. Zijn moeder, Tonia Schriek-van der Meer, pachtte het café van Jan Vriens uit Loenen aan de Vecht, die tevens een groothandel in dranken dreef. Zij was daarom verplicht al haar uit te schenken drank bij hem af te nemen.

Vader Jan Schriek (geboren in 1896) was een overall inzetbare werkmans, die goed met de zeis, spade en sloothak overweg kon. Moeder Tonia de dochter van een schipper, rond 1900 geboren in de roef van diens tjalk.

De soldaten gaan in gelid aan boord onder toezienend oog van de familie.

Bram genoot van een onbezorgde jeugd. Vissen kon hij zonder vergunning. Als hij zin had ging hij helpen op Laanzicht, de boerderij van Venneman achterin de Meerlaan. De tijd die overbleef bracht hij door op de St. Jozefschool aan de Damerweg, waar de nonnen de scepter zwaaiden.

In 1936 moest moeder Schriek de sleutel van Café Overmeer overdragen aan een van de dertien kinderen van haar

Café Overmeer rond 1930.

pachtbaas Vriens. Hij droeg er zorg voor dat al zijn nazaten in de loop der jaren een horecagelegenheid konden gaan uitbaten. Op die manier was hij tevens verzekerd van een stuk vaste omzet voor zijn groothandel.

Zijn dochter Katrien was in dat jaar aan de beurt; zij zette na haar huwelijk met Jan Schapers het café voort onder de naam Café Schapers. Haar man Jan begon naast het café in een plaatijzeren loods zijn garagebedrijf, later door Van der Helm overgenomen.

Moeder Tonia ging niet bij de pakken neerzitten

Ze had voor die tijd, omdat ze de bui al zag hangen, op een tot weghoogte opgehoogd stukje grond aan de Overmeerseweg een huis laten bouwen. Het was niet groot; de benedenverdieping was opgedeeld in een sigarenwinkel, een kleine woonkamer en een woonkeuken. Achter het huis lag minstens anderhalve meter lager een diepe moestuin.

Achteraan bij de sloot bouwde haar man Jan zelf een varkenshok voor vier varkens. Na ze vetgemest te hebben verkocht hij er jaar in jaar uit drie van de vier. Het vierde varken liet hij slachten voor hun uit vier personen bestaande gezin, want Bram had nog een zuster, die naar de naam Lena luisterde.

Moeder Tonia dreef haar sigarenwinkel zonder zelf een sigaret aan te raken, maar ze genoot van de tabaksgeur en de praatjes met de klanten. In de loop der jaren bouwde ze een vaste klantenkring op door heel vroeg op te staan voor verstokte rokers. Ze legde dan alvast rookgerei klaar voor haar haastige klanten. Toen later de bromfietsen op de weg verschenen kon zij aan het geluid van het motortje horen met welk merk shag ze naar buiten moest gaan om het de dik ingepakte berijder gauw toe te stoppen. Ze lette tevens op de kleintjes, gezien het bij de gemeente ingeleverde briefje van de door haar gemaakte kosten voor de evacuatie naar West-Friesland in mei 1940. Op Bram hoefde ze na die tijd niet meer te letten.

Sigarenwinkelje van Tonia Schriek-van der Meer.

2

Van het Gemeentebestuur van
 Oudeburen den Berg

Den overheden van het
 bezingaren van evacuatie naar Vriesland
 naar Oudeburen den Berg met de auto
 van Gebr. Dubelaar, de Helling, ,,
 Vriesland zijn: f. 250.

J. Schriek
 Overmeester L. 52
 Oudeburen den Berg
 Het is een individuele rekening, tusschen
 moeder met den auto zijn bezem?

$5 \times 100 = f. 500.$

spus

Rekening van moeder Schriek aan de gemeente voor de kosten van de evacuatie naar West-Friesland.

Brams tienerjaren

Want Bram was in dat jaar dertien geworden, zodat hij voor automonteur mocht gaan leren op de Ambachtsschool in Hilversum. Dat nieuwe begin in zijn leven was van korte duur; in 1941 moest zijn school noodgedwongen haar deuren sluiten. De Duitsers namen het gebouw in beslag om er kwartier te maken.

Het was gedaan met zijn opleiding; er moest gewerkt worden! Gelukkig telde de Horstermeer toen nog veel tuinders, die allemaal wel een jongen konden gebruiken. De tuinbouw beleefde een enorme opleving, doordat de bezetter een goede prijs voor de geleverde groente betaalde. Bram begon bij oude Jas van Hemert, die op twee akkers tuinde. Net voor de winter kon hij 'gelukkig voor hem' bij bloemist Johan van de Berg in de kas terecht, want aan spruiten plukken had hij een broertje dood.

Hij bleef tijdens de oorlog steeds op de tuin werken, net als veel van zijn Bergse leeftijdgenoten. Wie dat niet wilde, kwam in een van de vele wasserijen terecht. Tegenspraak was niet aan de orde van de dag.

In 1945 begon hij bijna meteen na de oorlog bij de Ballast als dragline-machinist. Hij vulde met die machine de kiepwagens van het zandtreintje naar de Vecht, werk dat o.a. zijn vader nog tot 1942 met de schop had gedaan. Bram vond dat gedoe met dat ding helemaal niks, waarop hij besloot bij Van Leers vatenfabriek in Vreeland aan de slag te gaan. Omdat hij nog niet goed wist wat hij wilde, dacht hij erover om in 1946 als vrijwilliger naar Nederlands-Indië te vertrekken. De slogan 'Indië verloren, rampspoed geboren' sloeg aan bij een groot deel van de Nederlanders. De eerste 'Politie Actie' begon al eind 1946, met naar later bleek als hoofddoel

Links tante Marie, midden moeder Tonia, rechts Bram Schriek na de zondagse kerkgang voor Café Van der Voorn.

het veilig stellen van de door de Bataafse Petroleum Maatschappij gedane investeringen. Bram had nooit anders geleerd dan dat de ‘Gordel van smaragd’ van ons was. Verschillende jongens uit het dorp hadden zich al aangemeld, maar zijn moeder verbood het hem. Ze zei: “Je wacht maar tot je voor je nummer opgeroepen wordt.”

Diploma van de doop door de god Neptunus bij het passeren van de evenaar.

Zijn rekrutering en de overtocht naar Indië

In mei 1947 was het zover. Bram kreeg een oproep om zich te melden aan de poort van de Knoopkazerne in Utrecht, bij de Veemarkt. Na zijn opleiding tot chauffeur en automonteur was het de bedoeling dat hij eind van dat jaar naar Indië vertrok. Pastoor Groot verplichtte hem, net als alle andere Bergse katholieke Indiëgangsters, voor zijn vertrek op retraite te gaan bij de broeders in Bergen aan Zee.

Uiteindelijk ging hij, samen met ongeveer 600 man, in Rotterdam aan boord van de ‘Waterman’. Dit passagiersschip bracht hen in zes weken naar Indië. Tijdens de overtocht sliepen de manschappen in een hangmat. Bij het passeren

van de evenaar reikte de zeegod Neptunus aan alle landrotten een diploma uit. Bram had het eigenlijk halverwege de reis al gehad met de in zijn ogen een-tonige zee en de eindeloos herhaalde kaartspelen. Hij sprong een gat in de lucht toen het schip in de haven van Djakarta aanmeerde. Het verblijf op Java duurde maar even, want in Tandjong Priok moesten ze hun bagage en materieel meteen overladen op een kleiner schip, de ‘Tropenvogel’. Die boot had weinig eten aan boord, zodat zijn onderdeel, het 16^e AAT bataljon, met hongerige magen in Palembang op Zuid-Sumatra aan wal ging.

De definitieve bestemming bleek uiteindelijk een aan de rivier de Moesi gelegen kampement te zijn, waar Bram meer dan twee-en-half jaar zou doorbrengen. Iedere veertien dagen kreeg hij een brief van zijn moeder.

Brams jaren in de tropen

In het begin hadden de monteurs/chauffeurs niks omhanden, want er was geen wagen te bekennen. Na een paar weken kwamen er eindelijk wat oude Jappenwagens binnen gereden. Bram en zijn collega’s kregen er handenvol werk aan, want alles ging om de haverklap stuk. Een van de oorzaken was dat de chauffeurs hun weg moesten zoeken door vaak bijna onbegaanbaar terrein. Op boomstamwegen, die waren aangelegd om moerassig gebied te kunnen overbruggen, ging het vaak mis. Verzakte voertuigen uit de bagger halen was aan de orde van de dag en stelde de vindingrijkheid van de bergers danig op de proef. Bram en zijn maten beloonden zichzelf daarom af en toe bij het ophalen van de foerage met

een onderweg van de vrachtwagen gevallen kratje bier. Of hij dat de eens in de maand langskomende aalmoezenier heeft opgebiecht blijft zijn geheim. Zijn gage (schrik niet) bedroeg 65 roepia (ongeveer drie gulden) per week.

Op patrouille hoefde chauffeur Bram nooit mee de rimboe in. Hij bracht soldaten die een bepaalde opdracht hadden gekregen, enkel naar een bepaald punt, waarna voor hem en zijn bijrijder het lijdzame wachten begon. Deze jongens kwamen soms in gevecht met achtergebleven Japanners, die de Indonesiërs steunden in hun strijd om de onafhankelijkheid.

Een snelle thuisreis zat er niet in

Voor Bram en zijn onderdeel brak een onzekere tijd aan. Het bleek voor de legerleiding niet eenvoudig alle soldaten snel naar Nederland te laten terugkeren. Er was een tekort aan schepen, zodat zijn onderdeel pas eind maart 1950 aan boord kon gaan van een ingehuurd Noors passagiersschip, de 'Skaugun'. Triest dat er vlak voor hun vertrek in de achterhoede toch nog twee doden vielen, zodat het totaal tijdens zijn verblijf aan de Moesi op vijf uitkwam. Eerder was er een jongen gesneuveld, een andere verongelukt en een iemand aan een ziekte overleden.

Bram in uniform in de Kerkstraat.

Bram in Indonesië op de motorfiets in het kamp aan de rivier de Moesi op Sumatra.

Op 31 december 1949 kwam er na de tweede Politonle Actie een eind aan de vijandelijkheden. Nederland droeg de soevereiniteit van haar kolonie over aan haar bewoners, met uitzondering van Nieuw-Guinea. Koningin Wilhelmina en Soekarno ondertekenden in Den Haag de onafhankelijkheidsverklaring.

Op 9 mei meerde het schip aan de kade van Rotterdam af. Bram pakte na korte tijd het burgerleven weer op, want hij kon meteen bij zijn laatste baas (Van Leer) aan de slag. Het gekke is dat hij als oud-Indiëganger toch nog drie keer zes weken op herhaling heeft ontmoeten. Die werkonderbreking brachten hij en zijn

maten zo'n beetje door zoals ze zelf wilden. Hun superieuren hadden niet zo gek veel greep meer op die oud-strijders.

In december stuurde Bram zo'n Ansichtkaart naar zijn vader en moeder. Defensie verstreekte de kaarten gratis, zodat de familie de datum vrij kon houden.

Tot slot

Bram trouwde in 1953 met Mien Overes uit Pijnacker, het meisje met wie hij tijdens zijn verblijf in Indië had gecorrespondeerd. Ze kregen twee zonen en een dochter. Hij bezocht tot nu toe ieder jaar de veteranendag in Roermond, waar

later een monument is opgericht voor de tijdens de twee 'Politionele Acties' bijna 6.000 gesneuvelden.

Tegenwoordig mag het openlijk een koloniale oorlog genoemd worden. In 1962 kwam er definitief een einde aan de Nederlandse macht in het Verre Oosten. Nadat er op Nieuw-Guinea ongeveer 50 doden waren gevallen, stond Nederland het pas aan Indonesië af. Eind jaren zeventig kwam de Staat over de brug met een eenmalige compensatie van rond de twaalfhonderd gulden voor alle in leven zijnde Indiëgan-

gers. Vóór die tijd had bijna niemand aandacht aan hen besteed, na die uitkering bleef dat niet anders. Terwijl die jongemannen in de tijd waarin ze opgroeiden, er vanwege hun opvoeding tot oppassend burger geen moment over prakkiseerden zich te verzetten tegen een bevel van hogerhand. In Noord-Holland bijvoorbeeld weigerden maar vijftien jongens dienst; de meeste anderen wisten niet beter of zochten het avontuur zonder erbij na te denken.

Bram mocht na 39 dienstjaren bij Van Leer in 1989 met pensioen. Net voordat ze in 2013 hun 60-jarig huwelijk zouden vieren overleed zijn vrouw. "Het gemis went nooit," zegt hij. Gelukkig bieden zijn kinderen, zover mogelijk, alle hulp. Aan het eind van het gesprek verzucht hij: "We hadden daar niks te zoeken, die mensen hadden helemaal gelijk dat ze ons eruit wilden gooien." ■

Bram (links) met een van zijn dienstkamers bij het monument in Roermond ter herdenking van de in Indië gesneuvelde militairen.

‘Het Eeuwige Licht verlichte hen...’ Rob Stalenhoef

Op de voorplaat van Werinon 90 zien we de foto van de pas gebouwde kerk van Maria Hemelvaart. Het pilaarvormige object links van de kerk is de zg. dodenlantaarn. Jan Baar schreef erover in zijn boek ‘Nu jij bouwt niet uit weelde’ op pagina 141.

Het kerkhof werd in eigen beheer aangelegd, maar architect Bijvoets had ook hier wel bemoeienis mee. In februari 1890 waren zijn tekenaars aan het tekenen ‘voor het kerkhof’. De aannemer van de kerk moest buiten het bestek om de funderingen voor het kerkhofkruis maken en de zg. ‘dodenlantaarn’ metselen. De dodenlantaarn was een ongeveer acht meter hoge gotische zuil van baksteen met versieringen van profielstenen, bekroond door een aan vier zijden geopende lantaarn. De oprichting van de lantaarn werd mogelijk gemaakt door een schenking van Petronella Bak-Ubink.

Tijdens de roerige jaren van pastoor Vismans brandde het kerkhoflicht dag en nacht, met het gevolg dat de uitgaven voor ‘vuur en licht’, die in 1889 slechts f.4,64 bedroegen, in 1891 opgelopen waren tot f.86,26. “Zoo hoog door het lumen perpetuum op het kerkhof”, vermeldt ‘de Rekening en Verantwoording.’

Wat was de bedoeling van de kerkhoflantaarn?

Wel, bij roomse zaken en gebruiken moet je erop bedacht zijn dat er een achterliggende symboliek aan ten grondslag ligt. Katholieken bidden vaak aan het eind van een gebed: *Heer geef de overledenen de eeuwige rust en het eeuwige licht verlichte hen, dat zij rusten in vrede.* Ook in de uitvaartliturgie speelt deze gedachte een grote rol.

De uitvaartmis begint met het gezang: “*Requiem aeternam dona eis Domine et lux perpetua luceat eis – Heer geef hen de eeuwige rust en het eeuwige Licht verlichte hen...*”

Bij het uitdragen van de overledene uit de kerk klinkt de indrukwekkende afscheidszang “*Naar het paradijs begeleiden U de engelen... Zij ontvangen U in de heilige stad Jeruzalem.*” Over dit ‘*Hemels Jeruzalem*’ schrijft de evangelist Johannes in het laatste hoofdstuk van het laatste bijbelboek Apocalyps: “*Daar is geen zon van node, want God zelf is haar licht*”.

Aan de idee van de kerkhoflantaarn liggen deze beschouwingen over het Eeuwige Licht ten grondslag.

Een troostrijke gedachte. ■

Het kerkhof omstreeks 1910. Tussen het kruis en de dodenlantaarn het praalgraf van pastoor Vismans. De dodenlantaarn werd in 1937 afgebroken, het praalgraf verdween in de jaren tachtig. (Foto v.d.Loos)

Paarse wortelen en soepzorgen (Water genoeg, toch op zoek naar water)

De recente heftige discussies over de bestemming van de Horstermeerpolder – moet het agrarisch gebied onaangetaast blijven of kan er ruimte worden gemaakt voor drassig natuurgebied? – staan niet los van eerdere ontwikkelingen in het veenland.

Al omstreeks 1629 kwamen er dijken rond het Overmeer, zoals het toen nog heette. Zes molens maalden het meer droog. Maar het bleek te moeilijk om de polder droog te houden, vanwege de enorme hoeveelheid kwelwater, 986.000

zover en er kwam een weg van oost naar west, dwars door de polder, de huidige Middenweg. De ‘Maatschappij tot exploitatie van de Horstermeer en aangrenzende bezittingen’ zag het levenslicht. De polderlasten waren erg hoog

voor de eerste boeren die zich er vestigden. Dat kwam door de intensieve bemaling, die dag en nacht nodig was. De animo viel niet mee, maar toch doken er pioniers en doorzetters op: zeven boerderijen en een aantal groentekwekers. Het beheer en bestuur van de polder kwamen in handen van ‘De Horstermeerpolder’, die de Keur als handleiding voerde. De Keur is een verordening met de regels die een waterschap hanteert bij de bescherming van waterkeringen,

De originele kaart voor de inrichting van de Horstermeerpolder.

liter per etmaal, en regelmatig te weinig wind. De pogingen werden gestaakt en in 1636 ging de polder weer onder water.

De industriële revolutie maakte in 1880 de bouw mogelijk van een stoomgemaal aan de rand van het meer, aan het eind van de latere Machineweg. De droogmaking lukte nu beter; in 1882 was het

watgangen en bijbehorende kunstwerken.

Extra kleur kreeg de polder toen in het najaar van 1902 de sociaal bewogen dichter/schrijver Frederik van Eeden de kolonie ‘Nieuw Harmonie’ stichtte, met een rond de dertig hectare grote groentekwekerij. Die groeide uit tot een land-

bouwbedrijf, met een coöperatieve bakkerij, een chocoladebedrijf en tuinderij. Frederik zorgde zelf voor een bijenstal. De productie ging hoofdzakelijk naar Amsterdam. In 1910 richtte een aantal kwekers de 'Coöperatieve veilingvereniging Hilversum en omstreken' op, waardoor de omstandigheden verbeterden voor de groentekwekers in de polder. We hielden het echter niet droog, want in het begin van WO II, op 12 mei, liep de polder als onderdeel van de Nieuwe Hollandse Waterlinie langzaam onder. Gelukkig maar tot iets boven het maai-veld maar de te verwachten oogst ging verloren. In 1945 gaf de Duitse Wehrmacht bevel de Horstermeer onder water te zetten. Na wat gesteggel met polderbewoners bliezen de Duitsers de dijken van het boezemkanaal op met dynamiet. Binnen twee dagen stond het water al anderhalf tot twee meter hoog. Ik herinner me nog de angst, de zorgen en het verdriet in die dagen. Ik was toen elf jaar.

Na de bevrijding en het droogmaken van de polder konden de bewoners hun huizen schoonmaken. Alle ramen van de benedenverdiepingen waren eruit geslagen. Glas van 'éénruiters' en kassen diende om deze ramen te herstellen. Voor de oorlog was veel land in handen van de overheid gekomen. Het was staatsdomein geworden omdat de eigenaren de polderlasten niet meer konden betalen.

De goede tuingrond, veelal in het zuidelijke deel van de polder, kwam toen

in beheer bij de Heidemaatschappij. Arbeiders in dienst van de werkverschaffing spitten de grond diep en verkavelden die. Achteraf gezien waren dit heel verkeerde beslissingen. De kwaliteit van de grond verslechterde enorm. De opbrengsten verminderden sterk, de tuinders vertrokken en het eerst zo goede tuinbouwgebied veranderde in een waardeloos moeras, dat eigendom van de staat bleef. Domeinen beheerde het.

Bij de PTT groeide als gevolg van de ontwikkeling van de radiotechniek de behoefte aan een gebied van circa 120 hectare aan één stuk, om daar een ontvangstation voor radioverbinding met de overzeese gebiedsdelen van Nederland te vestigen. Voor die radioverbinding waren

De grootvader van Klaas met diens oudste zoon Gerrit. Zijn opa was een van de eerste pioniers uit West-Friesland. Zijn specialiteit was koolbouw (alle soorten).

heel grote ruitantennes nodig; die langegolfantennes in ruitvorm waren tweehonderd meter lang.

In 1948 besloten de staat en de PTT het braak liggende zuidelijk deel van de Horstermeerpolder (dit werd in de volksmond al 'de rimboe' genoemd) te bestemmen voor de bouw van een voor

die tijd zeer modern radio- en telegrafie-ontvangstation. Er was hier ook ruimte genoeg voor de te bouwen antennes.

In 1950 opende de toenmalige burge-meester van Nederhorst den Berg, B.A.Ph. baron van Harinxma thoe Slooten officieel het radiostation 'NERA'. Hierdoor bracht de PTT een flink deel van de polderlasten op: een meevaller voor de polderbewoners.

In de jaren vijftig nam de teelt van wortels flink toe, doordat er een middel in de handel kwam waarmee je het onkruid in de wortels goed kon bestrijden. Zo-doende werd het telen minder arbeids-intensief en verbeterde de kwaliteit van de wortels.

Dit natuurgebied is het gevolg van een poging tot het ontginnen van het zuidoostelijke deel van de polder. Het in opdracht van Domeinen door de Heidemij onder auspiciën van de D.U.W. (Dienst Uitvoering Werken) uitgevoerde project in de crisisjaren (dertiger jaren vorige eeuw), mislukte volledig.

Er was veel export van wortels naar Scandinavië. Maar de wortels moesten schoon en in plastic zakjes van een pond worden verpakt. Een commissionair en een keurmeester kwamen de boel controleren, voordat de wortels verpakt werden. Zo gingen nogal wat duizenden

kilo's wortels de polder uit. Maar dat kostte heel veel liters leidingwater, dus werd er ernstig over nagedacht hoe je minder leidingwater kon verbruiken.

Nou, dat werd aardig opgelost: er ontstonden wel een stuk of zes typen 'wortelwasmachines'. Meestal stonden die in de sloot aan stellagebalken, met een ronde trommel eraan, op lagers aangedreven door een elektromotor. Zo'n honderd kilo vuile wortels in de trommel liet je met een aangebouwde lier en een slinger in de sloot zakken. Zes minuten laten draaien en dan schoon in vijf kisten laten rollen, via een afneembaar deksel. De trommel was twee meter lang en ongeveer tachtig tot honderd centimeter in doorsnede, met een stilstaande as, waarin wel dertig gaatjes zaten. Hier was een slang op aangesloten, zodat de wortels nog nat gespoten konden worden met leidingwater. Wij hadden een wortelwasmachine in de schuur met een elektrische pomp voor slootwater om te wassen, maar eigenlijk kwamen we water te kort uit die sloot. Langs de Midde-weg stonden nog altijd betonnen bakken van een wegversperring

Dus zei ik tegen mijn vader Jaap: "Als we nou zo'n betonnen bak van de weg halen en bij de sloot ingraven. Daarna graven we een pijp in om water in die bak te laten lopen en leggen er een betonnen deksel op. We hebben dan altijd ruim duizend liter water in voorraad."

Zo gezegd, zo gedaan, maar het transporteren van die ton naar de sloot was een hele klus. Daarna moest er in de sloot een gat van wel 1,70 meter diep gegraven worden. Ik was niet te stuiten en begon met frisse moed te graven om bij het grondwater te komen. Op 1,40 me-

ter stuitte ik op een harde zandlaag. Die was zo hard dat ik er met de schop niet doorheen kon komen, er moest een houweel aan te pas komen.

Maar toen kreeg ik dus al met één van de eigenaardigheden van de Horstermeer te maken. Na een paar slagen met de punt van dat houweel ging ik door die harde, donkerbruine, twaalf centimeter dikke oerlaag heen. Toen ik het eruit trok spoot er helder water wel drie à vier meter de lucht in. Na een minuut of vijf was de druk al heel wat minder, maar toch spoot het water nog wel veertig centimeter boven de bodem van de ton. In die bodem maakte ik met een betonbeitel een gat van circa vier centimeter, waardoor dat welwater in die ton kon stromen: prachtig helder water. Dus dacht ik dat we het slootwater niet eens meer nodig zouden hebben. Terwijl ik zo bezig was, kwam de heer Castelijns van de Tuinbouwvoorlichtingsdienst het erf op fietsen (hij woonde in Hilversum) en zei: "Wat zoek jij daar nou in dat gat?" Ik vertelde het een en ander. We besloten dat meneer Castelijns een flesje van het welwater mee zou nemen

naar het proefstation voor tuinbouw in Amstelveen, waar hij toch die middag naar toe moest, om het water te laten onderzoeken. De uitslag zou zo snel mogelijk worden doorgegeven, want het kon wel eens zout zijn. Ik ging door met de 'wasserijopbouw' en 's middags

om een uur of drie konden we de eerste wortels wassen met het welwater. Maar al tijdens het wassen kregen de wortels een beetje een rare kleur. Om half zes belde de heer Castelijns met de uitslag: "*Beslist niet gebruiken dat water; er zit zestien procent zout en salpeter in.*" Nou, dat hadden wij om een uur of vier al gezien, want toen waren de gewassen wortels al paars. De betonnen bak zit nog in de grond, afgevuld met aarde.

In de jaren 1945–'50, na de oorlog, werd in de agrarische sector veel vernieuwd en veranderd door gebruik te maken van

We zien dat de hier zevenjarige Klaas met tuindersbloed is geboren.

de Marshallhulp, financiële steun uit Amerika om Europa weer te helpen opbouwen na de Tweede Wereldoorlog. In de Horstermeer waren de tuinders nog gewend met de hand te spitten, maar al gauw kwamen er lichte tractoren met ploegen en grondverplegingsmachines.

Dat bracht een geweldige verbetering voor de tuingrond met zich mee. Van de Marshallhulp werden ook kassen gebouwd. De bloementeelt in de Horstermeer nam toe. Studieclubs voor de bloementeelt en kasverwarming deden hun intrede. Door de ontwikkeling in de tuinbouwtechniek groeiden de ambitie en het optimisme, evenals het saamhorigheidsgevoel. Men ging er wat van maken in die polder!

uur. Ze namen dan een handdoek mee in de kist met brood en drinken. Aangekomen op het land, trokken ze hun kleren uit en gingen in hun onderbroek of zwembroek bloemkool hakken. Tot tien uur. Dan gauw de droge kleren aan, de schuit laden en op huis aan, want om half elf kwam de vrachtrijder de groente halen, om voor elf uur aan de veiling te zijn. In die jaren werd hier in de Horstermeer ook heel wat digitalis (vingerhoedskruid)

Luchtfoto van het koudegrondundersbedrijf Klaas Kostelijk sr.. De akkers staan vol met allerlei groenten. Klaas jr. was in die tijd zijn steun en toeverlaat, want hij probeerde altijd van alles uit. Zijn vader liet hem eens nadenken over een manier om het sorteren van spruitjes te vergemakkelijken. Klaas timmerde na enig nadenkwerk met behulp van houten latten een functionerend hulpmiddel in elkaar.

Omdat de polder een waterrijk gebied is, haalden we de groente vroeger meestal van het land met een platte schuit. Als het in de zomer 's nachts helder was, werd de groente die geoogst moest worden, kletsnat van de dauw. Gingen de tuinders bijvoorbeeld bloemkool oogsten, dan begonnen ze 's morgens vroeg om vier

geteeld. Als die van goede kwaliteit was ging de oogst na de zomer naar Elburg (naar VSM) om te drogen en de digitalis te verwerken tot medicijnen tegen hartkwalen. Ook teelde men soepgroente voor onder andere de Knorr-fabriek in Loosdrecht, die gedroogde soepen produceerde. De selderie en peterselie

moesten mooi groen zijn, voor een aantrekkelijk bordje soep. Dus was er vaak controle op de kwekerijen in de polder. Als de bietenvliegen in juni actief werden in de suiker- en voerbieten bij de bouwboeren, ging men die te lijf met bestrijdingsmiddelen. Maar in de soepgroenteteelt mocht je die middelen niet gebruiken. Soms wel vier maal per seizoen werd geoogst door af te maaien met een zeis. De bestrijdingsmiddelen die men wel kon gebruiken moesten worden ingefreesd, dus al voordat de groente gezaaid werd. Die middelen mochten niet later dan vier weken voor de oogst worden gebruikt. Als de larven van de bietenvlieg eenmaal van de wortels van de soep mee aten, werden de blaadjes binnen enkele dagen geel en mocht de soepgroente niet meer aan de soepfabriek worden geleverd. Dus hadden de kwekers vaak 'soepzorgen'.

De Hoofdweg (nu Middenweg) in 1941 met de vrachtwagen van de gebr. Gons die de groente van de tuinders naar de veiling van Hilversum bracht.

Er was een bloemenveiling op het Langgewenst in Hilversum, maar die werd te klein. Toen kwam in 1970 de bloemen- en groenteveiling aan de Nieuwe Haven in Hilversum in gebruik. Inmiddels werden ook al veel bloemen en potplanten

De kas in aanbouw heeft Klaas helemaal zelf gebouwd.

uit de Horstermeer in Aalsmeer geveild. Ik veilde ook mijn potplanten in Aalsmeer van 1954 tot 1968.

Omstreeks 1960 was de ontwikkeling van communicatie-satellieten en internationale zee-kabels van dien aard dat er minder gebruik werd gemaakt van radiotelegrafie. Dat oude systeem was erg

gevoelig voor storing, van bijvoorbeeld onweer, ruis uit de ruimte door de zon en de clandestiene zenders van hobbyisten.

Dus werd NERA het nationale centrum voor radiocontroledienst en etherbewaking, omdat Noordwijk-radio in de duinen lag en de radiotelegrafie

de enige directe verbinding was met de overzeese gebieden. Die waren toen en nu belangrijk voor Nederland. Er waren daar echter weinig mogelijkheden voor uitbreiding en de antennes vergden veel onderhoud wegens de invloed van het

zilde zeewater. In de crisisjaren dertig waren delen van de Horstermeer vanwege schulden en achterstallige polderlasten in handen van de overheid gekomen: staatsdomein. NERA was onderdeel van de PTT, toen nog een staatsbedrijf, dus het oog viel al gauw op het zuidelijk deel van de Horstermeer: goedkoop en ver van zee. De verwachting dat door de natte ondergrond de ontvangst van de radiosignalen zou verbeteren, viel tegen, maar de grotere afstand naar zee bespaarde veel op onderhoud aan masten en antennes.

In diezelfde tijd, rond 1960, schrokken de polderbewoners op door geruchten dat de Horstermeer weer voor een deel onder water gezet moest worden. Dat waren plannen van een aantal gesubsidieerde clubjes, waarvan de bestuurders soms niet eens wisten waar de Horstermeer lag.

Een veelgebruikte kruitwagen van voor de oorlog, onder andere in gebruik bij de mislukte ontginning.

Al helemaal niets wisten ze van ijzer- en salpeterhoudend welwater. ‘Slechte kwel’ noemden de Horstermeeders het soms. Er zijn in Nederland ongeveer drieduizend polders en droogmakerijen, waarvan er nog twee net zo zijn als de Horstermeer, met dezelfde welproblemen. Dat zijn de Koekoekpolder in West-Brabant en de Bethunepolder bij Breukelerveen. Maar voor de natuurmensen was het allemaal één pot nat.

Dus werd er van alles verzonnen om mee te delen uit de grote pot met subsidiegeld voor natuurbeheer. In de laatste dertig jaar kreeg de Horstermeer met zes verschillende instanties te maken, die allerlei plannen maakten. Er werd beweerd dat het plan ‘Natura 2000’ voor een groot deel voor de Horstermeer was bestemd. Daar kwam de polder niet onderuit, want dat plan kwam van de EEG in Brussel. Het plan Natura 2000 was bedoeld om het wild in de natuur van Noordwest-Europa de mogelijkheid te bieden zonder al te veel obstakels naar het zuiden te trekken. Daarvoor bouwde men ook ecoducten als kunstwerken! Van dat plan horen we de laatste tijd niet veel meer. Er kwam nog een ander plan: het ANKO-project. De Ankeveense en Kortenhoefse

plassen moesten worden behoeft tegen verdere achteruitgang van de natuurwaarde, met welwater uit de Horstermeer.

Na de ingebruikname van de pomp zag het water van de Ankeveensepolder binnen 24 uur helemaal bruin. De vlakbij de Goog staande installatie is pas jaren later helemaal afgebroken.

In maart 2016 vernietigde de Amsterdamse rechtbank een conserverend peilbesluit, om de verhoging van het waterpeil in het zogenaamde NERA-gebied te legaliseren. Het waterschap wilde klachten daarover naast zich neerleggen, maar dat ging zo maar niet. Het effect van schade aan de bebouwing zou volgens de rechtbank nog onvoldoende zijn onderzocht. ■

J. Groenenberg, predikant Gereformeerde Kerk van Nederhorst den Berg (1929 – 1947)

De aanleiding tot dit onderzoek was een oude foto, genomen voor de gereformeerde kerk aan de Dammerweg in Nederhorst den Berg, met daarop een groep jonge mensen.

Leen Houtop

Ik ontving deze foto van Willy Snel, dochter van wasindustriële Jan Snel jr. Later ontving ik een betere ‘versie’ van Teus van de Kemp met een nummering van de er op voorkomende personen. Daarna ben ik oud-inwoners en natuurlijk ook honkvaste Bergers per E-mail of persoonlijk gaan benaderen. Zo is stukje bij beetje informatie ontstaan over de namen van de mensen die erop staan. De personen op de groepsfoto zijn voornamelijk catechisanten in de leeftijd van 17-20 jaar uit het jaar 1947.

Annie Willemsen-Wieman wist de meeste namen van de op de foto staande jongeren thuis te brengen. Zij wist zich ook te herinneren dat de foto was gemaakt vanwege het afscheid van de predikant ds. Groenenberg, die achttien jaar voorganger van de Bergse Gereformeerde Gemeente was geweest. Mevrouw Willemse staat er natuurlijk ook op. U vindt haar terug bij nummer 17. Na afloop van de fotosessie was er nog een afscheidsfeestje op het schoolplein van de

School met den Bijbel, die bijna naast de kerk stond. We zijn er verder in geslaagd alle namen van de resterende jongens en meisjes te weten te komen. In totaal telde de Gereformeerde Kerk in die jaren gemiddeld twintig catechisanten per

Ansicht Gereformeerde Kerk.

jaar, want er staan er 61 op deze achterhaalde foto. Zo ziet u dat een oproep om mee te helpen aan het zoeken naar namen op een vergeelde foto kan leiden tot hernieuwde contacten en mooie herinneringen aan vroeger tijden.

Namen onder de groepsfoto met bijzonderheden uit 1947

1. Gert Kuijers
2. Dick Hoetmer (zn. van Wim Hoetmer de melkboer)
3. Johan Verburg (zn. van Adriaan Verburg en Pleuntje Verkaik, zij zijn naar Canada geëmigreerd)
4. Bert Kuijers
5. Johan Snel (zn. van Gijs Snel)
6. Willy Willemsen (dr. van Cor Willemsen de kleermaker)
7. Martha (Mar) Lam (geëmigreerd naar Canada)
8. Jannie Willemsen (dr. van Cor Willemsen de kleermaker)
9. Map Portengen (bewoonster van de Slotlaan)
10. Ruutje Pik (Horstemeer)
11. Riet (Rietje) v.d. Steen
12. Trix Dijkstra (polderhuis)
13. Koos Snel (zn. van Jan Snel sr. Wasserij)
14. Piet Mijwaart
15. Nel van de Berg (dr. van bloemist)
16. Nel Portengen (dr. van Dirk Portengen, Wasserij)
17. Annie Wieman (dr. van Coen Wieman de Schilder)
18. Geertje Portengen (zus van 16)
19. Jannie Portengen (dr. van Gerrit Portengen)
20. Piet van de Burg (zn. van Ab van de Burg, naar Canada geëmigreerd)
21. Arie Verburg (broer van 3, Johan Verburg)

Groepsfoto: Ter herinnering aan Dominee Groenenberg 1947

22. Jan Fransen (bijnaam Spam) (zn. van Henk Franssen)	41. Hanna van de Burg (zus van 21, Arie van de Burg)
23. Coen Snel (broer van 13 koos Snel en zn. van Jan Snel sr.)	42. Dora Scherpenhuijsen (dr. van Smederij Scherpenhuijsen)
24. Sijmen Hoetmer (zn. van Dirk Hoetmer, bewoner Ankeveensepad)	43. Jos Snel (dr. van Gijs Snel)
25. Arend (Arie) v.d. Steen (broer van 11, Rietje Steen).	44. Trix (Trijntje) Franssen (dr. van Gijs Franssen)
26. Wim Hoetmer (broer van 24, Sijmen Hoetmer)	45. Jannie van de Broek (bewoonster Eilandseweg)
27. Jaap Vossepoel (beroep schipper)	46. Van de Veen (Ouderling van de Kerk en van beroep Politieagent)
28. Gijs Willemsen (zn. van Kleermaker Willemsen)	47. Mevr. Ds. Groenenberg
29. Corry Portengen (zus van 19, Jannie Portengen en dr. Van Gerrit Portengen)	48. Ds. Groenenberg
30. Neeltje Hoetmer (dr. van Dirk Hoetmer, Ankeveensepad)	49. Coba Pik
31. Nellie Hoetmer (dr. van Willem Hoetmer, Ankeveensepad, beroep melkboer)	50. Nelie Portengen (zus van 19, Jannie Portengen)
32. Rietje Bouwer (dr. van Izaak Bouwer, beroep Petroleumboer, daarnaast ook Koster van de Geref. Kerk)	51. Adrie Portengen (zus van 16, 18, Nel en Geertje Portengen)
33. Rietje Huisstede (dr. van Rijk Huisstede)	52. Bep Barmentloo (dr. van Jaap Barmentloo en Alie Schreuder)
34. Gonnje Dijkstra (bewoonster Polderhuis aan de Middenweg)	53. Greet Groenenberg (dr. van ds. Groenenberg)
35. Els Snel (Rheebergen) (zus van 13 Koos Snel, 23 Koen Snel en dr. van Jan Snel Sr.)	54. Ita (Ietje) van der Steege (dr. van Jan van der Steege en Trijntje Kostelijk)
36. Joke Hoekstra (nog onbekend persoon) ?	55. Lenie Snel (dr. van Gijs Snel)
37. Eef Lam (van boerderij in de Horstermeer)	56. Jan Snel (zn. van Cornelis Snel, beroep Vrachtrijder, vervoerde varkens)
38. Letta van de Broek (bewoonster op de boerderij Eilandseweg)	57. Leo Bouwer
39. Alie Mijwaart (zus van 14, Piet Mijwaart)	58. Koen Hoetmer (zn. van Dirk Hoetmer, bewoner Ankeveensepad)
40. Riet (Rietje) van de Broek (zus van 38, Letta van de Broek)	59. Coba Vossepoel (dr. van Schipper Vossepoel)
	60. Annie Snel (zus van 56, Jan Snel)
	61. Netty Portengen (zus van 16, 18, 51, resp. Nel, Geertje en Adrie Portengen)

Foto in de kerk met de dominee en zijn ouderlingen. Afscheid van Ds. Groenberg als predikant van de gereformeerde Gemeente Nederhorst den Berg, 1947. Zittend v.l.n.r.: D. Hoetmer, Van Veen, Ds. Groenberg, T. Vlaanderen en J. Blok. Staand v.l.n.r.: M. Gillissen, J. Kostelijk, K. Korver en G. (Gerrit) Snel.

bevestigd als predikant van de gereformeerde kerk van Nederhorst den Berg. Op 6 juli 1947 verwisselde de toen bij het middelbaar onderwijs te 's-Gravenhage werkzame overledene deze kerk met die van Nieuweroord in de provincie Drenthe, die hij heeft gediend tot 17 juli 1961, waarna hij buiten vaste ambtsbediening kwam. Vervolgens was ds. Groenberg tot hij op 1 mei 1968 met emeritaat ging, nog enige jaren werkzaam als godsdienstleraar.

Ds. J. Groenberg overleden

BEILEN – Ds. I. Groenberg, emeritus predikant van de Geref. Kerken in Nederland, is maandag 21 mei 1979 na een ziekte van ongeveer drie maanden in 'Te Goeder Naam en Faam' te Beilen overleden. Hij zal vrijdagmiddag 25 mei 1979 te Beilen worden begraven, nadat vooraf, om half twee, in de gereformeerde kerk te Beilen een rouwdienst zal zijn gehouden, waarin zullen voorgaan ds. J. Ritsema, predikant van de Gereformeerde kerk van Beilen en ds. P. H. de Kleer, emeritus predikant te Nunspeet, een zwager van de overledene.

Izak Groenberg werd geboren op 9 april 1903 te 's-Gravenhage. Hij studeerde aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Op 18 april 1929 werd hij

Oorspronkelijke foto, genomen voor de Gereformeerde Kerk (ontvangen van Willy Snel). Met deze foto nam de zoektocht naar namen een aanvang.

Bronnen:

1. Digibron.nl
 2. Alie Blok-Pool
 3. Johan en Jeanne Verburg
 4. Familie Hoetmer
 5. Annie Willemsen-Wieman
 6. Willy Snel
- Concept tekst Leen Houtop.

Herinneringen aan 1940 – 1949

Evert Boeve

Van de jaren voor 1940 herinner ik me weinig. Ook de eerste jaren tijdens de bezetting verliepen zorgeloos. We woonden in Weesp in een rijtjeshuis onder de rook van de watertoren.

Mijn vader was machinist op een stoomwasserij in Weesperkarspel en werkte daar van 's morgens heel vroeg tot 's avonds laat. De stoomketel moest altijd heet blijven. Als hij dan doodmoe thuis kwam viel hij in slaap. Mijn moeder was gewoon huisvrouw zoals dat toen normaal was. In het straatje kon je altijd goed ruiken of er

weten. Om de vriendschap met zijn gereformeerde familie in stand te houden zat ik op de 'School met den Bijbel'. Dat strookte natuurlijk niet met elkaar, dat bleek wel toen ik naar de MULO ging. Een leraar viel mij daarmee steeds lastig. In de school gonsde het dat hij een NSB-er was, het bleef echter bij gonzen.

Watertoren Weesp.

ergens spruitjes of bloemkool werd gegeten. De meeste bewoners hadden een inkomen van f. 15,- in de week, aan huur waren ze f. 5,- per week kwijt. Er bleef voor die mensen dus niet zoveel over om van te leven met hun kinderen. Mijn vader maakte lange werkdagen en daardoor hadden wij het wat ruimer. Hij was een vurig socialist en moest niets van de kerk

De ontknoping

Het plagen ging door, hij zette steeds zijn grote tas op mijn lessenaar. Ik kon daar weinig tegen inbrengen, maar mijn oorlog was begonnen. Op een dag had hij zijn tas niet goed gesloten en ik gluurde ongemerkt en zag dat de NSB-krant 'Volk en Vaderland' er in zat. Toen hij even niet mijn kant op keek, trok ik die krant naar buiten. De hele klas zag het en er ontstond rumoer. De man raakte buiten zichzelf van woede, waarop hij mij de klas uitstuurde. Mijn vader, die socialist, zou hij wel eens even aanpakken, riep hij mij na. Gelukkig greep het hoofd van de school in en wist de zaak te sussen. Maar hij stuurde mij wel van school, om erger te voorkomen.

Mijn vader was er ook niet blij mee en zei "dan ga je maar werken". Een oom van mij werkte bij Ducroo & Brauns, een locomotievenfabriek in Amsterdam Noord. Ik kon er aan 't werk en ze zouden me daar wel even een vak leren. Als 15-jarig jochie stond ik daar ineens in overall in een grote fabriekshal, omringd door het enorme lawaai van klinkhamers en andere herrie.

Afzien

Het was januari 1943, het vroom hard en doordat de ramen kapot waren, sneeuwde het zelfs in de fabriek. Hier en daar stonden wel wat met kolen gestookte open vuurpotten, waaraan je dan even je handen kon warmen, want het ijzer kleefde aan je vingers. De koolmonoxyde verdween vanzelf door de kapotte ramen. Ik hoorde daar helemaal niet thuis, maar ja, waar moest ik heen. Die oom bleek zwaar alcoholist te zijn, ik had niets aan hem. Gelukkig werkte er ook een sociaal denkend mens die mij te hulp schoot. Het bleek dat er bij die fabriek ook een leerschool was en hij wist mij daar op te krijgen. Deze veredelde ambachtsschool met 10 jongens erop was voor mij een hele verbetering. Drie dagen naar de Hendrick de Keizerschool voor theorie en drie dagen praktijkles. De vrije zaterdag bestond nog niet.

Een onuitwisbare gebeurtenis

Een van die zaterdagen is mij toen bijna fataal geworden. Regelmatig was er luchttalarm en moesten we zo snel mogelijk naar de schuilkelders vluchten. Op 17 juli 1943 stijgen in Engeland in de vroege ochtend 44 zware bommenwerpers op met de opdracht de fabrieken in Amsterdam Noord plat te gooien. We zaten nog maar net in de schuilkelder toen een daverend lawaai van vliegtuigen hoorbaar werd en vrijwel gelijk zware dreunen van vallende bommen. De schuilkelder stond te schudden en te dansen maar stortte gelukkig niet in. In paniek ben ik uit die schuilkelder gevlucht over het fabriekshek geklommen en Noord in gerend. Toen zag ik pas wat er gebeurd was. De fabriek stond er nog

maar die buurt was volkomen aan puin. Daar liepen en lagen zwaar bloedende mensen. De pont was mijn redding en ik kon met de trein naar huis in Weesp, waar niemand iets wist of gehoord had en het belachelijk vond dat ik zomaar uit mijn werk was weggelopen.

Toch moest en wilde ik weer naar Amsterdam maar de oorlogstoestand werd wel steeds grimmiger. Engelse vliegtuigen probeerden ook het treinverkeer uit te schakelen en schoten de stoomketels van de locomotief kapot. De machinist had een betonnen kist op de tender staan en daar kropen ze in als ze ergens vliegtuigen zagen aankomen. De trein stopte dan en de passagiers vluchtten het land in. Als het loos alarm was werd de reis weer voortgezet maar ik heb ook eens door de polder naar huis moeten lopen omdat de locomotief geraakt was. Op de duur werd het ook voor de machinisten

Inundatie rond Weesp. Lange Muiderweg, april 1945.

te gek en zij gingen in staking. Dat betekende dat ik niet meer naar school of werk kon.

In Duitsland stonden vrijwel alle arbeiders aan het front en de fabrieken moesten toch doordraaien. Alle mannen tussen

Vliegtuigen boven de Breedstraat in Weesp. De schoorsteen is van melkfabriek 'Neerlandia'.

de 16 en 40 jaar moesten zich melden om in Duitsland te gaan werken. Daar was natuurlijk weinig animo voor. Toen begonnen de Duitsers met hun geveesde razzia's. Net op tijd wist ik Weesp uit te vluchten. Bij de niet meer werkende wasserij waar mijn vader normaal werkte was ergens op een zolder wel een plek waar ik me kon verstoppen.

We sliepen daar met kleren aan in stro, mijn vader had een oude winterjas voor mij gebracht want het was er ontzettend koud. Het dak boven ons was onbeschoten, we keken zo tegen de dakpannen aan. De wind en sneeuw gierde onder de pannen door en we moesten 's morgens de sneeuw van ons afschudden. Het ergste was echter "hoe kom ik aan eten". Mijn vader was boven de 40 jaar en die kwam mij zo mogelijk wat brengen. In de meeste gevallen moest ik het doen met een stuk suikerbiet.

Na 8 uur 's avonds mocht niemand meer buiten zijn. Op een avond al ver over tijd hoorden wij gestommel op het erf en we meenden Duitsers te horen maar het was een vrouw die volledig de weg kwijt

was en oververmoeid. We stookten het kachelkje met een blokje hout op dan kon zij weer een beetje warm worden. Zij was door de familie in Amsterdam op weg gestuurd om naar Putten te fietsen op houten fietsbanden. Daar woonde een familielid die zij moest gaan vertellen dat zijn vader was overleden. Ze opende een doek en daarin zat een pannetje met gekookte capucijners. Die had ze mee

gekregen voor onderweg. Ze at er een paar op. Ik zat daar begerig naar te kijken, dat vergeet je nooit meer. De volgende morgen moest zij weer verder op weg naar Putten. We hebben geprobeerd haar uit te leggen waar dat lag en hoe ver dat was. Ze begreep er niet veel van. Ze wist nu wel dat ze die kant op moest fietsen. Hoe zal dat gegaan zijn?

Toen de ergste razzia's voorbij waren was de kans om opgepakt te worden kleiner geworden. Daarbij dreef de steeds knagende honger mij weer naar Weesp. Terwijl ik onderweg was hoorde ik in de verte een colonne Duitsers aankomen. Duitse soldaten moesten altijd zingen als ze marcheerden. Waar moest ik zo snel heen. Van de dijk af op het ijs van de sloot gaan liggen en sneeuw over me heen. Sneeuw lag er genoeg. Toen het gebrul voorbij was kon ik weer verder lopen en kwam veilig thuis. Mijn ouders zijn toen op de fiets naar Hattem gegaan. Daar woonde familie van mijn vader en zij hoopten daar wat voedsel te kunnen vinden. Na dagen kwamen ze terug met hun fietstassen gevuld met bonen, spek en nog veel meer. Dus grote vreugde.

In Maart–April begonnen we te merken dat de oorlog op zijn eind liep. De Duitsers hadden de hele omgeving onder water gezet en ik durfde steeds meer uit mijn schuilplaats te komen. Een vriend had een oude lekkende kano en daarmee gingen we de polder in. De boven het water uitstekende delen zaten vol meeuwennesten en daar wilden we eieren gaan halen. Plotseling hoorden we zwaar gebrom van laag overvliegende Amerikaanse vliegtuigen. Net boven ons gingen de luiken open en vielen er voedselpakketten rondom ons in het water. We zagen kans om één zo'n pak te openen en de inhoud te verdelen en zijn toen snel naar huis gegaan.

Van verre hoorden we de Duitsers al aankomen. Zij kwamen de pakken ophalen. Wij konden ons op tijd verbergen en met de buit thuis komen. Waar al die andere pakken terecht zijn gekomen weet ik niet maar mijn moeder kon later op het gemeentehuis een rolletje zuurtjes komen halen. Kort daarna was het 5 mei en konden we weer vrij gaan leven. Dat dacht ik, maar dat liep anders.

Al snel wilden oorlogszuchtige lieden in Den Haag ook een nieuwe oorlogje beginnen in Nederlands Oost Indië. Ik was als 18-jarige de klos. Ik ben wel naar de keuring gegaan en zei daar dat ik niet in militaire dienst wilde omdat ik die oorlogen goed zat was. Ik moest voor een beoordelings-commissie verschijnen en

werd een eindeloze zaal ingeduwde, waar aan het eind drie bureaus stonden met daarachter drie generaals met grote petten en veel vierdaagse-lintjes op hun borst. Het scheelde niet veel of het was mij dun uit de broek gelopen. Wat ik daar voor antwoorden heb gegeven weet ik niet meer, maar wel dat ik geen geweer wilde oppakken en geen mensen wilde doodschieten. Ik wilde nu in vrijheid gaan leven. Heel lang heb ik er niets meer op gehoord. Ik zat in grote spanning, elk ogenblik kon er een legerauto voor de deur staan om me op te halen. Of 3 jaar naar Nieuwersluis of geboeid op de boot naar Indië.

Een ondergelopen straat in de binnenstad van Weesp.

Dat duurde tot ver in 1949, toen lag er een kaart van defensie in de bus: “*De inlijving zal geschieden buiten uw aanwezigheid.*”

Ik was ineens echt helemaal vrij. ■

Alle foto's in dit artikel zijn van de hand van Daan Bouhuijs.

Het oude clubhuis.

Zeilvereniging ‘De Spiegel’, later WSV ‘De Spiegel’ (3) Gerard Baar

Naarmate de vereniging groeide, kwam er steeds meer op het bordje van de actievelingen terecht.

In de beginjaren was Spam Franssen havenmeester, bijgestaan door ome Piet en tante Matje. Toen die het niet meer konden behappen dook het Amsterdamse echtpaar Van Vliet op als redder in de nood. Zij brachten hun weekenden altijd door in een op een van de legakkers van de Spiegelpolder gebouwd zomerhuisje. Ze bezaten volgens de overlevering slechts een roeiboortje, maar waren evengoed binnen de kortste keren volledig ingeburgerd binnen de zeilclub. Het echtpaar was kinderloos maar heeft veel betekend voor de jeugd op en rondom de haven van de jonge watersportvereniging. Ome Leen had de taak van havenmeester op zich genomen, tante Annie zwaaide de scepter in de keuken. Opgroeiende kinderen konden zich naar hartenlust vermaken, maar het was bij allebei ‘tot hier en niet verder’. De twee staan hier samen op een door Leen Houtop genomen foto uit 1975. Er liggen al een paar steigers aan de noordzijde van het houten clubhuis, het botenhuis is op de foto niet zichtbaar. Ik schat in dat het terras al eerder is aangelegd, want dat is een niet weg te denken gezelligheidsfactor, vooral als er water in de buurt is.

In die jaren konden de zeilers zorgeloos genieten, want pas veel later pakten zich donkere wolken samen boven de vereniging (de dreigende sluiting van de Ballastsluis). Het enige nadeel van de ligging

van de zeilhaven zat hem in het feit dat het niet mogelijk was om zeilend buitengaats te komen. De polder was aan het eind afgesloten door overgebleven stukken kades van de Eerste Wetering. De zeiler kon bij het verlaten van de dobber kiezen of hij links- of rechtsaf zou gaan. Bij linksaf was het peddelen geblazen tot Wasserij ‘de Vechtstroom’, bij rechtsaf tot de polder achter aannemersbedrijf ‘De Liefde’. De oplossing van dat probleem, het creëren van een doorbraak, zou een paar jaar later voor hilarische tafereelen zorgen.

Het aantal leden was na de bouw van de Horn en Kuijer opnieuw flink toegenomen, terwijl de plas na de doorbraak van het eeuwenoude Ankeveensepad verder uitdijde richting Horstermeer en Overmeer. In de zuidoosthoek van de leeggezogen Blijkpolder zou een Paradijs op aarde komen, maar dat wist nog niemand. In de vorige Werinon is beschreven hoe een Kerngroep daarvoor gestreden heeft. In die zeventiger jaren stelde het bestuur van de WSV prioriteit aan de bouw van een nieuw clubhuis, botenhuis en uitbreiding van de steigers. Ik vroeg Henk van Hemert (erelid) hoe dat met die steigers in zijn werk was gegaan. “Ellebogenstroom”, antwoordde hij kort maar krachtig. Ik op mijn beurt denk dan dat die rook vast door een peukie sigaret is afgevoerd. ■

De eerste Spiegelplasloop

Kees Joustra

Toen ik uit militaire dienst terug kwam in Nederland was ik gewend een paar maal in de week hard te lopen. Er was in Duitsland rond de kazerne niets te doen zodat we onze vrije tijd vaak besteedden aan veldlooppjes in de natuur.

Halve marathon in Egmond aan Zee. De grijze man is Kees Joustra en rechts naast hem loopt Ruud van Dijk.

Hoe het zo kwam

Het enige vertier bestond uit dansen met de dochter van de kapitein, dát wilden we allemaal wel. Zo stonden we elke week op woensdagavond met 2.000 dienstplichtigen in de startblokken om te proberen die ene stomme dochter te versieren.

Op mijn eerste kamer in Weesp, zo rond 1967, vond ik het daarom heel normaal om 's avonds mijn korte broek aan te trekken en een kilometerdje of tien hard te gaan lopen. Het gebeurde regelmatig dat betrokken autorijders naast me stopten en vroegen of ik mee wilde rijden naar mijn bestemming. Zo'n tien jaar later was er al iets ontstaan dat leek op het begin van een hardloopcultuur, hoewel het grote publiek nog moest wennen. In die tijd was de meest gehoorde opmerking naar de hardloper: *'Ze hebben hem al'*, of *'Daar is het toilet'*. Ooit holde ik op een mooie zomeravond door

Ankeveen, waar de hele kroeg met grote glazen bier mij op grote afstand al in de gaten had. Hun grootste lol was om mij al hardlopend tegen de grond te werken. Ik had niet gedronken, dus het is ze toen niet en daarna ook nooit gelukt. Inmiddels was ik in 1970 naar Nederhorst den Berg verhuisd waar ik bleef hardlopen. De plas was toen nog volledig hondenvrij en meestal kon ik het rondje lopen zonder een levende ziel tegen te komen. Dat gold ook voor het eiland, zoals alle rondjes die je in onze mooie omgeving kunt verzinnen. Intussen was ik lid geworden van de Watersport Vereniging 'de Spiegel', waar ik Ruud van Dijk leerde kennen. Net als ik een hardloper en mede-redactielid van 'de Spiegel', het orgaan van de vereniging. Samen besloten we in 1982 de eerste hardloophwedstrijd in Nederhorst den Berg te organiseren onder auspiciën van de watersportvereniging, waar hardlopen natuurlijk helemaal niet thuis hoorde.

De eerste, maar ook meteen de laatste Spiegelplasloop

Op 3 januari 1982 was er bij WSV de Spiegel in clubhuis 'het Boordlicht' de Nieuwjaarsborrel. Iedereen stond er met een glas champagne in de hand toen we het plan lanceerden om vanuit de redactie van de Spiegeling een loop rond de Spiegelplas te organiseren. Dit was nog nooit eerder gebeurd in Nederhorst den Berg. De meeste receptiebezoekers waren meteen reuze enthousiast en beloofden onmiddellijk met de training te starten.

Olaf helemaal alleen op zijn motorfiets.

Een bedrijf in Bunschoten maakte ter ere van de eerste Spiegelplasloop 100 vaantjes voor ons, we konden er helaas niet minder bestellen. Op 1 mei rond 11.00 uur loste voorzitter Harry Meerbeek het startschot, voor de jachthaven. Maar liefst achttien deelnemers begonnen aan hun barre tocht in de richting van de Ballastsluis! Langs de route ston-

den ongeveer evenveel toeschouwers. De lopers werden vooraf gegaan door Olaf van Dijk op zijn motorfiets, hij maakte de weg vrij en gaf de route aan. Hij moest daartoe voor het grootste gedeelte op fietspaden rijden, zodat we om geen gedonder te krijgen de politie hadden ingelicht. Het was zó koud in dat Koninkinneweekend, dat zelfs alle buitenactiviteiten naar de sporthal verplaatst waren. De temperatuur was net boven nul en hagelbuien gierden horizontaal over het land. Bij het bruggetje over de oude ijsbaan wees Gerard Baar de deelnemers de looproute, rechts af, richting de sporthal. Van daaruit was het nog even doorzetten voor de eindsprint naar de Dammerweg. De startplek was tevens de finish.

De winnaar was Martin Duikersloot in 31 minuten en 9 seconden. Tweede werd schrijver dezes, hij eindigde normaal nooit zo hoog en dat zou hem daarna ook nooit meer lukken. Zijn eindtijd is helaas in de nevelen van het verleden verdwenen. Ruud van Dijk bereikte als derde de streep in de fraaie tijd van 35 minuten en 9 seconden. Speciale lof ging uit naar Jeroen en Robin Witte, die het zware parcours als jongste deelnemers aflegden. Als laatste eindigde de heer Janneman met de EHBO-kist achterop zijn fiets. Hij heeft niet in actie hoeven te komen.

Het zou meteen de laatste Spiegelplasloop zijn die de watersportvereniging organiseerde. Iedereen ging voortaan toch liever zeilen of roeien.

De eerste loop rond het Grote Eiland

Stomtoevallig had de Oranjevereniging in datzelfde jaar op de middag van die eerste mei een loop rond het eiland uitgeschreven. De wedstrijd startte om 15.00 uur. Er kwamen negen deelnemers op af. Het publiek was ongeveer even talrijk. Gezien de weersomstandigheden kozen de Bergers voor lekker binnenshuis blijven. Martin Duikersloot won opnieuw, zijn tijd bedroeg 26 minuten en 44 seconden.

Ik, al zeg ik het zelf, behaalde een eervolle 7^e plaats, gebroken als ik was na mijn inspanningen van die ochtend. De Oranjevereniging deelde geen vaantjes uit, de tijden waren wel genoteerd en nóg belangrijker: ze zijn bewaard gebleven.

In het kort de ontwikkeling van de hardloopwedstrijden binnen het dorp

De eerste hardloopwedstrijd in Nederhorst den Berg stamt uit de tijd van de door de Oranjevereniging georganiseerde kermis bij kasteel Nederhorst. De voetbalclubs Avance en VBO streden via een puntensysteem om de 'Harinxma thoe Slooten beker'.

In Overmeer organiseerde de IJclub vanaf 1984 jarenlang succesvol hardloopwedstrijden voor jong en oud, zelfs eentje voor profs. De organisatoren van het 'Zomerspektakel' namen het stokje over, gevolgd door de 'Vrienden van het plein', met als laatste de 'Bergse Runnersclub'.

Jan van der Meer begeleidt de hardlopers van Avance en VBO in de vijftiger jaren.

Dit jaar organiseerde de BRC in samenwerking met de IJclub alweer de 31^e triatlon, met een groot deelnemersveld, er liepen 270 personen mee. Om het evenement soepel te laten verlopen waren er 90 vrijwilligers ingezet. Langs de kant stonden naar schatting 1.000 enthousiaste toeschouwers.

Zou dit het resultaat kunnen zijn van Kees' voorbeeld?

Daarnaast is er dankzij de BRC al acht jaar een Spiegelplasloop. Als het aan hen ligt gaan ze daar tot in lengte van dagen mee door. De organisatie van de hardloopsport in Nederhorst den Berg is een volwassen en professioneel gebeuren geworden. ■

De molen omstreeks 1905.

Watermolen aan Ankeveensepad Bert Kieboom trotseert stormen en sloopplannen

Stormen en – meer nog – snode plannen om het ding maar te slopen, heeft hij overleefd. De mooie watermolen aan het Ankeveensepad in Nederhorst den Berg, met nog zijn originele, oudhollandse wieken, is na enkele jaren leegstand en een grondige opknapbeurt weer geschikt als woning. Malen zal hij niet meer, maar wel blijft hij een markant oriëntatiepunt op de Bommelsteinroute tijdens een geliefd loopje voor mensen en honden die even een frisse neus willen halen.

Buurman Koen Hoetmer heeft uit een boom naast de molen, die toch weg moest, een paar banken gezaagd voor de wandelaar, om even uit te rusten, met achter zich de muren van de trotse, acht-kantige binnenkruier.

Een gewone naam heeft de molen nooit gekregen, al staat hij er al eeuwen. Tussen de wieken prijkt het jaartal 1632, maar in

de stukken wordt ook 1793 als bouwjaar genoemd.

Vroeger wemelde het hier van de molens. In het drassige veengebied waren het vooral watermolens, die hun rol speelden op plaatsen waar water en land om voorrang streden. In Kortenhoef bijvoorbeeld stonden drie watermolens, waarvan er twee, respectievelijk in 1891 en 1942, zijn

afgebrand. De derde, Gabriël genaamd naar een schilder die veel molens afbeeldde, is overgebleven. Hij ‘bewaakt’ de toegangsweg naar Nederhorst den Berg, waar die aftakt van de Vreelandseweg (Provincialeweg) tussen Hilversum en Vreeland. Van de twee schepwad-watermolens aan het Ankeveensepad, die het water uit de Stichts-Ankeveense polder via de Ankeveense vaart op de Vecht maalden, is de molen het dichtst bij het dorp Nederhorst den Berg, ter hoogte van waar nu nog een bunker uit de oorlogsjaren staat, tussen 1863 en 1894 verdwenen.

Beschermd monument

Veel molens zijn tegenwoordig alleen nog van belang uit landschappelijk oogpunt en dat is een wankel bestaan, ook al verklaar je ze, zoals hier, tot beschermd monument. Elektrische gemalen, onder andere het gemaal bij de Goog, hebben rond 1920/’30 hun werk overgenomen. De overgebleven molens hebben meestal een woonfunctie gekregen, iets waar de vereniging ‘De Hollandsche Molen’ aanvankelijk niet achter stond. Naarmate de molens schaars werden, ging die er echter wat genuanceerder over denken.

Tot het begin van de vorige eeuw stond het voortbestaan van molens niet ter discussie. Voor de overgebleven molen aan het Ankeveensepad sloeg de narigheid toe toen de laatste die hem draaiende hield, Willem Hoetmer, in 1934 met de werkzaamheden moest stoppen, omdat hij als molenaar en vrijwillige-brandweerman – de slangen hingen soms te

drogen in de molen – onvoldoende middelen van bestaan had. Hij had al eind jaren twintig de veestapel van zijn buurvrouw gekocht en bouwde tegenover de molen een stal en in 1939 een huis. “Jammer dat de voormalige molenaar zo’n detonerend woonhuis heeft mogen bouwen”, reageerde iemand op de jaarvergadering van de Stichting ‘Curtenvenne’ tot behoud van natuurschoon voor Kortenhoef en omstreken. Later zou daar de familie Blok komen te wonen, die de stal bij het huis voegde. Als melkboer begon Willem een nieuw leven.

W. Hoetmer, Ankeveensepad, tegenover de Stichts Ankeveense molen.

Na het beëindigen van het molenaarswerk raakte de molen in verval. In april 1936 rukte een storm een heel zijvlak van vier bij twee meter af. Een deel van de rietbedekking werd weggeslagen.

In de crisisjaren was ook nauwelijks geld voor een restauratie op te brengen en gingen er tot overmaat van ramp stemmen op om de, immers niet langer nuttige molen maar af te breken. Het polderbestuur, dat erg op de centjes zat, was de grote boosdoener.

Dreigende taal: *“Indien de natuurbeschermers de kosten niet kunnen dragen, dan zal het polderbestuur tot verkoop of afbraak moeten overgaan.”*

Kunstschilder Van Beek over dit soort plannen: *“Gebrek aan piëteit tegenover de oudgediende die de molen toch is.”*

De Stichting ‘Curtevenne’, die al eerder de (toen nog twee) afgedankte watermolens in Kortenhoeve voor de ondergang had behoed, ontfermde zich nu ook over de molen aan het Ankeveensepad.

“Vele mensenleeftijden lang heeft hij het overtollige water uit den Stichts-Ankeveense polder opgevoerd naar de Vecht. Eeuwen lang is hij, al malende, de beschermer geweest

van een stukje Holland tegen den machtigen vijand: het water. Toen kwam ook hier de moderne techniek, in den vorm van een elektrisch gemaal, de taak van den ouden, trouwen wachter overnemen.”

Geen watersport

Het polderbestuur draaide bij, na stevige interventie van de toenmalige burgemeester van Nederhorst den Berg, graaf Schimmelpenninck, en gaf de stichting de beschikking over de molen, mits die niet gebruikt zou worden voor de vestiging van een jeugdherberg, een café of een kano-verhuurinrichting, waardoor de watersport in de Stichts-Ankeveense polder haar intrede zou kunnen doen. Dat zou de jacht en visserij maar schaden.

Toen moest de stichting dus ergens geld zien te vinden. Een commissie van ‘Curtevenne’ kwam in februari 1937 op het idee om landschapschilders uit de omgeving te vragen werk af te staan voor een verloting. Dat deden 21 Gooische schilders.

“Het stemt tot groote voldoening, dat deze kunstenaars, die zoo vaak door een mooi molenlandschap werden geïnspireerd, thans op hun beurt bereid bleken te zijn hun dankbaarheid aan het landschap te tonen, door spontaan een aantal kunstwerken ter beschikking der commissie te willen stellen. Hulde aan dit schoone voorbeeld van saamhorigheid.”

De loten à twee kwartjes per stuk vonden grif kopers. Prinses Juliana en prins Bernhard droegen ook iets bij, vertelde Schimmelpenninck, zodat op de begroting voor het opknappen van de molen zelfs een klein overschot te zien was. De loterij had 1.280 gulden opgebracht;

Eén van de vele restauraties.

voor de eerste restauratie was 1.085 gulden uitgegeven. Leerlingen van de Polytechnische school in Amsterdam voerden de restauratie belangeloos uit.

Opgestookt

De molen kreeg nu definitief een woonbestemming, maar ging toch weer lijden aan mankementen. Naar verluidt werd in de oorlogsjaren het binnenwerk (gaandewerk) van de molen opgestookt. In ieder geval was het op een zeker moment verdwenen. Alleen een bovenwiel in de nok bleef gespaard. Opnieuw gingen er in 1953 stemmen op om de molen te slopen, maar weer werd daar een stokje voor gestoken. Eind 1955 droeg ook het ministerie van onderwijs, kunsten en wetenschappen 4.500 gulden bij voor een restauratie van ruim elf mille. In 1956 werd de woning verkocht aan Jaap van Mesdag, die er tot op zeer hoge leeftijd is blijven wonen. Van Mesdag was een kleurrijke figuur: een jazzmuzikant, die in de Tweede Wereldoorlog als Engelandvaarder in zijn boot op zijn trompet blies om opgepikt te worden door de Engelsen, maar daardoor juist de Duitsers op zijn spoor zette. Hij kwam in con-

centratiekampen terecht, maar overleefde Dachau. Later restaureerde hij samen met anderen in het clubje 'Vrije Vogels' oude, afgedankte vliegtuigen.

De uit de boom gezaagde zitbank.

Van Mesdag herstelde ook de onderbouw van de molen grondig. “Op een gegeven moment stond de molen nog maar op vier betonnen poten, zodat je kon vrezen dat een flinke storm het hele gevaarte omver zou blazen”, vertelde buurman Dick Blok. Dat gebeurde dus niet.

De gedempte waterloop is nu opberg-ruimte. Blok had een mooie wijnvoorraad, die hij mocht opslaan in de kelder van de molen. “Ik heb er nog één fles van bewaard”, aldus de emeritus hoogleraar. De molen werd na de dood van Jaap van Mesdag halverwege 2015 verkocht aan Eric Winter, die het interieur opnieuw heeft laten verbouwen en inrichten. ■

Tot de molen te klein werd

Alida Alting-Hoetmer

Toen mijn ouders, Willem Hoetmer en Alida van Ee, nog in de molen aan het Ankeveensepad woonden dobberde ik de laatste acht maanden alleen maar in mijn moeders buik rond.

Ali en haar vriendinnetje steken de molenvliet over.

Ik ben ter wereld gekomen in het huis ernaast. Dat ik in de molen ontstaan ben, vertel ik nog graag aan een ieder die het horen wil! Mijn ouders gingen al wel met elkaar om toen mijn vader in 1927 of 1928 alleen in de molen was gaan wonen.

In diezelfde tijd kocht hij ook de koeien en de melkwijk van Koen Wieman om in zijn bestaan te kunnen voorzien. Op het molenerf stond al een koeienstal die hij daarvoor gebruikte.

Vader Willem Hoetmer.

Op 15 augustus 1929 was de grote dag: ze trouwden in Tienhoven (Utrecht), waar mijn moeder vandaan kwam en trokken samen in de molen! Toevalligerwijs woonde mijn moeder in haar ouderlijk huis aan de Dwarsdijk net als pa ook op slechts 50 meter afstand van een molen.

Omdat mijn moeder graag kinderen wilde en er na een jaar nog geen leven te bespeuren viel, begon ze zich daar in alle ernst zorgen over te maken. Daar is natuurlijk later hartelijk om gelachen, want ze heeft aan

elf kinderen het leven geschonken. Op 6 september 1931 werd hun eerste dochter geboren en naar de gewoonte van die tijd vernoemd naar de moeder van pa. Neeltje was haar doopnaam en Nelië haar roepnaam, wat later Nel is geworden. Een jaar later diende Dirk zich aan met als roepnaam Dik, vernoemd naar de vader van mijn moeder.

Ongeveer in 1930 liet pa een nieuwe stal bouwen aan de andere zijde van het pad, met in pandig een locatie voor de melkhandel, door ons spoellokaal genoemd. 's Morgens vroeg werden de koeien gemolken en later op de dag werd de melk met een transportfiets naar de klanten gebracht. Daarnaast was pa ook lid van de vrijwillige brandweer. Na een brandje was de molen een praktische lokatie om

de slangen te kunnen drogen. Ook ons gezin ontwikkelde zich voorspoedig. In 1934 werd Maria, roepnaam Rie, geboren en weer twee jaar later zag onze Jan het levenslicht. Intussen kwam er een nieuwe wet, die verbood dat boeren ongepasteuriseerde melk verkochten. Dus stond pa voor de keus: of als boer of als melkboer verder. Toen werd hij melkboer, maar omdat wetten en regeltjes pa wat obstinaat maakten verkocht hij daarnaast nog enige tijd 'boerenmelk'. Op een kwade dag moest hij, bij naderende controleurs, zijn kostbare melk in het water kieperen, zodat dat ook verleden tijd was.

De zaak floreerde toch kennelijk goed, want in 1938 besloten ze een huis aan de stal te bouwen. Mam, die de molen in het begin van haar huwelijk vooral gezellig en knus had gevonden, zal er blij mee zijn geweest. Ze ging zich, omdat ze nogal netjes was, op den duur ergeren aan de onuitroeibare stof die uit alle onmogelijke hoekjes en gaatjes kwam. Daarnaast was ook de woonruimte in de molen, met de groeiende kinderschaar, vooral onhandig en veel te klein.

De molen vanaf het wandelpad rond de Blijkpolder.

In mei 1939 was het zo ver, ze vertrokken uit de molen en namen hun intrek in het huis er tegenover. Een maand later werd ik geboren. Ik ben vernoemd naar mijn moeder met de mooie naam Alida.

Het Ankeveensepad circa veertig geleden.

Ook al ben ik zelf niet in de molen opgegroeid, door mijn vriendschap met de dochter van de nieuwe bewoners van de molen, de familie Ambachtsheer, en later de familie Lodewijkx, heb ik nog vaak in de molen gespeeld. Vooral onder de molen, waar toen nog zand lag, hebben we veel plezierige uren doorgebracht. ■

Merwedekanaal (5)

Op 28 april 1883 schreef burgemeester Schottelink van Nederhorst den Berg dat het plan voor onteigening tot algemeen nut voor de aanleg van een kanaal van Amsterdam naar de Merwede twee maanden ter inzage had gelegen op het Gemeentehuis.

Het betrof het gedeelte van de Oude Vecht bij Nigtevecht tot de sluis op de scheiding van de Vecht en Vaartse Rijn ten westen van Utrecht, net boven Jutphaas (nu Nieuwegein Noord). Dit nieuwe tracé (in genoemd jaar nog niet officieel goedgekeurd) hadden ingenieurs uiteindelijk verkozen boven alle door de Vechtlobby geprojecteerde afsnijdingen van bochten in die rivier. De Bergse politici realiseerden zich dat de inkomsten uit de doorgaande scheepvaart zouden teruglopen.

In 1884 zette die daling al in bij de opening van het kanaalvak Amsterdam-Nigtevecht. Twee sluisen, een grote en een kleine, zorgden daar voor toegang tot de Vecht. Bij het verlaten van de Nigtevechtse sluis kozen de meeste stoomboten natuurlijk voor de nieuwe, kortere route over de Stille Vecht naar Overmeer. De provincie Noord-Holland had een vaarsnelheid van 140 meter per minuut voor dit traject verordend. Net voorbij Overmeer moest bij het huis 'de Nes' ter bescherming van de kades de snelheid zelfs terug naar 90 meter. Na het binnenvaren van de provincie Utrecht, iets voorbij het Hemeltje, gold weer de regel van 150 meter per minuut. Binnen de stad Utrecht was het met de toegestane 60 meter per minuut nagelbijten geblazen voor de bemanning.

Dat de Reevaart tot dat bewuste jaar 1884 een druk bevaren verkorting van de waterweg van Amsterdam naar Keulen was, blijkt wel uit een in 1877 door een schipper bij de Ingenieur van Waterstaat ingediende klacht over de onverlichte Bergse brug. Hij vond dit een ernstige nalatigheid, gezien de toegenomen nachtvaart als gevolg van de drukte overdag.

In mei 1886 stuurde de dorpsarts, P van Rijgersma, een boze brief naar Ben W. Hij moest op 19 april aan de dorpszijde van de Reevaart het lijk van Aalt de Vries schouwen, maar het rijnschip 'Hoffnung', onder bevelvoerder Hoppenreis, lag op die datum vanwege de lage waterstand muurvast in de bagger tussen de geopende brug. De dokter moest noodgedwongen met zijn rijtuig over Vreeland naar de particuliere pont (van Giel Spruijt) op het Eiland, waarvan de gebrekkige inrichting hem niet aanstond. Bovendien wist je volgens Van Rijgersma nooit of die man in de stemming was om de pont te bedienen. Die hele toestand had hem anderhalf uur van zijn kostbare tijd gekost, het veergeld nog tot daar gelaten.

De dorpsarts heeft ongetwijfeld tijdens zijn omweg gezien dat ze ten westen van de Vecht druk bezig waren met de aanleg van het kanaal. In ieder geval moet hij de rook, die de daarbij ingezette stoombaggermachine uitbraakte, gezien hebben. ■

Tachtig jaar geleden begon de tweede verandering binnen de gemeente

(De eerste was de droogmaking van de Horstermeer)

Gerard Baar

‘De Amsterdamsche Ballast Maatschappij’ drukte jarenlang haar stempel op het dorp, doordat ze vanaf 1936, met de volledige toestemming van provincie en gemeente, in de inmiddels bijna geheel aangekochte Spiegelpolder zand begon te zuigen. De ingelanden stemden eveneens toe, maar niet voordat ze bij de Ballastmij hadden bedongen dat de plas die zou ontstaan voor recreatieve doeleinden gebruikt kon gaan worden.

Het Gat van de Ballast, hier is het begonnen. Het is er twintig meter diep, net zo diep als de door de firma Blankevoort uitgezogen Nes achter Overmeer.

Om de afvoer van het zand soepel te laten verlopen stond er het een en ander te gebeuren met de infrastructuur aan de noordkant van het dorp. De ABM begon met het leegzuigen van een stuk land achter de bocht die de Vecht maakt vanaf de Hinderdam tot aan de ‘Bierhut’ (nu de Thai).

In de volksmond staat het bekend onder ‘Het Gat van de Ballast’. Het binnenbrengen in de Spiegelpolder van die zuiger, de ‘Jutphaas’, kostte enig waterbouwkundig denkwerk. Zowel de Vechtdijk als de Kees-Jan Toonenkade moesten, weliswaar niet gelijktijdig, doorgegraven worden om een tijdelijk kanaal te creëren. Aan het eind daarvan

zou de zuiger met een project beginnen, waarvan niemand wist dat het tot eind 1979 zou gaan duren. In het begin, naar later bleek drie jaar voor WO II, koos de Ballast voor een Stort aan de oostzijde van de polder. Ze liet er zelfs de aanvraag voor een laadhaven en brug voor vervallen. Regeren is vooruitzien, het bedrijf legde een voorraad aan om in betere tijden aan de vraag te kunnen voldoen.

Een deel van de mannelijke bevolking stond te springen om aan de slag te gaan. Burgemeester Schimmelpenninck verwoorde het aldus: *“Er gaat wel natuur verloren maar nieuwe werkgelegenheid is meer dan welkom in het dorp”*.

Eerst vrat de zuiger legakkers met struik en al op tot er een gat ontstond dat groot genoeg was om met het echte zuigen te beginnen. Het opgezogen waterige zand spoot de ‘Jutphaas’ in kleine bakken. Slepertjes trokken die stalen platbodems richting Oude Goog, waar een perszuigertje het op het gestaag groeiende Stort spoot.

Luchtfoto uit 1936. Het kanaaltje, gegraven om de zuiger binnen de Spiegel-polder te brengen, is duidelijk te zien.

Mannen met lieslaarzen trokken iedere keer met man en macht de houten schotten uit het drijfzand omhoog als daarachter het zand een bepaalde hoogte had bereikt. Ondertussen legden anderen spoorrails aan om het zand met een treintje af te kunnen voeren. In het begin schepten een groot aantal mannen de kiepwagonnetjes met een inhoud van tien kubieke meter vol. De locomotief trok die bovenladers naar een trechter waarin ze een voor een geleegd werden. Het zand stroomde via een lopende band, die onder de Vechtdijk doorliep, in de wachtende schepen en scheepjes.

De aanleg van een smalspoor bij de Kees Jan Toonenkade. De voorste man is Jan Schriek, vader van de voor deze Werinon geïnterviewde Bram.

In 1942 kwam de vergunning voor de aanleg van een sluis naar de Vecht en de bouw van een klapbrug opnieuw af. Het bedrijf voerde zelf dit kunstwerk uit in die qua werk stille tijden. Vlak daarna moest de bedrijvigheid noodgedwongen stoppen vanwege een in de plas afgegooide bom die niet ontplofte.

Na de bevrijding, in 1945, hervatte de Ballast zo snel mogelijk haar activiteiten in de Spiegel-polder. Steeds meer zuigers kwamen de uitdijende plas binnenvaren om de bodem te verla-

gen, zoals dat eufemistisch heette. Waaronder een paar baggermolen-achtige, die met hun zuig-persmachines de skyline aan de oostzijde van onze voormalige gemeente voor een jaar of wat veranderden. Het was toeval, maar de zuigers

‘Kennemerland’ en ‘Gaasterland’ schiepen een landschap dat op die delen van Nederland leek.

Rond 1948 was het zover, de opgeworpen duinen konden te gelde gemaakt worden. Amsterdam wilde zand en nog eens zand voor Overtoomseveld, Osdorp en Slotervaart. ‘De IJzeren Man’, een soort bulldozer nam in een klap het schepwerk van tientallen mannen over. Het ‘monster’ schoof binnen een paar jaar een zomers bij de dorpsjeugd geliefd speelterrein weg tot aan het maaiveld!

Een zogeheten veter nam zijn werk over. Dit moet u zien als een groot rad met bakken dat al ronddraaiend zandbakken leegde om de schepen van de zandschippers vol te kunnen storten. Het treintje was exit. Onafgebroken voeren sleepboten richting Amsterdam, twee grote, tot de rand toe gevulde, platte zandbakken achter zich aan slepend. Tot 1954 gold een maximum diepte van 20 meter. Ineens mocht daar 10 meter bij komen.

Een keer, in 1960, was de zandwinning landelijk nieuws. De doorgebroken dijk van de Noorder IJpolder, ten gevolge waarvan Tuindorp Oostzaan onderliep, zou volgens een woordvoerder van de Gemeente Amsterdam binnen een paar dagen met ijlings uit de Spiegelpolder in Nederhorst den Berg aangevoerd zand gedicht worden. Overuren voor de bakkenschippers.

Vanaf 1966 kreeg de Ballast toestemming om nog eens 20 meter dieper te gaan. In het noorden

De Ballastsluis (aangelegd in 1942) volop in bedrijf in de veertiger jaren.

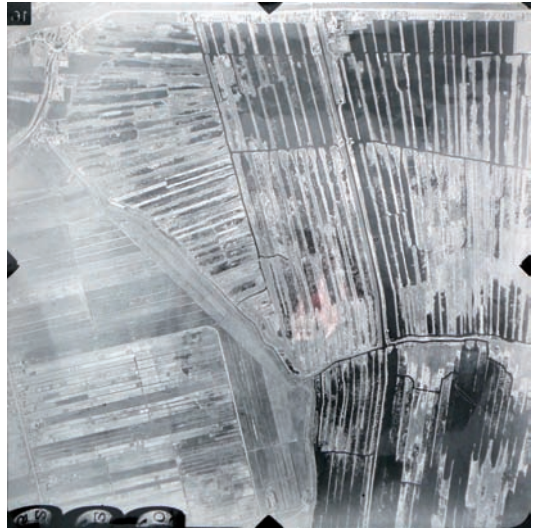
van de Gemeente ontstond langzaam een Noordzeetje. De kroon op dat werk kwam de zuiger ‘Amsterdam’ zetten. De Bijlmer was aan de beurt om bouwrijp gemaakt te worden. Daarna zou diezelfde zuiger met een paar andere grote jongens vanaf 1969 in de Blijkpolder aan het werk gaan om dezelfde diepte te bereiken. Dat zat inbegrepen bij die concessie tot 51 meter, afgegeven in 1966.

Het in 1970 aangelegde nieuwe Googpad ten noordoosten van Overmeer. Links staat het waarschijnlijk al leegstaande boerderijtje van Bart Meijer. De hoge brug ligt over de oude ijsbaan, die tussen de voormalige renbaan van de gebr. Venneman lag.

Het eeuwenoude Ankeveensepad ging er in 1970 aan, een nieuw aangelegd fietspad langs de Meeruiterdijkse- en Horstermeerpolderdijk, doorgetrokken tot de Ballastsluis, vervang het oude.

Tot 31 december 1979 zogen die zuigers daar dag en nacht door, het toegestane quotum was bereikt. Het zand uit de Blijkpolder is grotendeels via het Amsterdam-Rijnkanaal naar Maarssen gevaren om het plan Maarssen-Broek bouwrijp te maken. De gemeente heeft wel het een en ander overgehouden aan de zandwinning. Allereerst in 1967 de aanleg van de Dam en de daarop aansluitende weg langs de Brilhoek. Onontbeerlijk voor de uitvoering van de geplande dorpsuitbreiding in de Horn en Kuijer. Verder spoot de Ballast driekwart van de Reevaart dicht in 1970, tot

Luchtfoto van de Blijkpolder uit 1955. Links schuin onder de Horstermeer. Het langste water linksboven achter de contouren van schuimrubberfabriek Riviera is de oude ijsbaan. De foto is Oost-West genomen, de Overmeerseweg is vaag te zien aan de bovenzijde.

aan de toenmalige kolenhandel Van Emmerik. Ter afsluiting wierpen ze een enorme hoeveelheid zand op achter de Warinschool en de voormalige Rooie Buurt ten behoeve van de wijk Blijkpolder. Een deel van wat overbleef diende voor de aanleg van onder andere de Zuidelijke Randweg begin jaren tachtig.

De 'Baggeraar', het bescheiden door de Ballast geschonken kunstwerk in brons, mag best weer eens voor het voetlicht worden gebracht. Samen met de Kerngroep Nederhorst den Berg van de Vereniging Milieudefensie omdat die het toch voor elkaar gekregen heeft, dat een kale opgespoten hoek in de Blijkpolder is uitgeroeid tot een Paradijs. ■

De Spiegel- en Blijkpolderplas is bijna een feit. Rechtsonder ziet u de huisjes bij De Goog. Het nieuwe fietspad is buitengewoon goed zichtbaar, aan het beloofde paradijs moet nog gewerkt worden.

Geen Kunst aan

Kees Joustra

De afgelopen zomer heeft in de hal van het gemeentehuis van Wijdemeren een kleine, maar bijzondere schilderijenexpositie plaatsgevonden. De kunstwerken waren bijeen gebracht uit de collecties van de Historische Kringen van 's-Graveland, Kortenhoef, Loosdrecht en Nederhorst den Berg.

1.
De brug over de Reevaart en de brug over de Ankeveense vaart
Olieverfschilderij
Door H. van Huisstede, jaartal niet bekend

Dit dorpsgezicht van de kern van Nederhorst den Berg dateert uit het begin van de vorige eeuw. Wanneer Herman van Huisstede, een bekende dorps schilder, dit werk maakte is niet bekend. Wel weten we dat het werk van Herman van Huisstede in Nederhorst den Berg uitermate populair was en nog steeds in menig huiskamer aan de muur hangt.

Centraal in dit werk staat de karakteristieke brug over de Reevaart. De Reevaart werd in 1630 gegraven om hiermee een bocht in de Vecht af te snijden. In 1970 is de brug over de Reevaart in het kader van de dorpsuitbreiding verwijderd door de Amsterdamsche Ballast Maatschappij, terwijl de Reevaart werd gedempt met zand uit de Spiegelplas.

Links op het schilderij is een tweede brug te zien, over de Ankeveensevaart. Dit was de verbinding over water van de Vecht naar Ankeveen, 's-Graveland en uiteindelijk naar de haven van Hilversum.

Onze kring heeft er zijn volledige collectie van vijf schilderijen ingebracht. De gemeente Wijdemeren heeft deze expositie de titel 'Tussen Kunst en Kitsch' meegegeven. Zij is de hele lange zomer van 20 mei tot 26 augustus 2016 te zien

geweest voor iedereen die er bijvoorbeeld zijn paspoort of zijn rijbewijs kwam ophalen. Het toegestroomde publiek mocht zelf bepalen wat het kunst of kitsch vond.

Initiatief

De expositie liet een nog niet eerder vertoond beeld zien van de dorpen uit de gemeente Wijdmeren. Helemaal volledig was zij natuurlijk niet zonder inbreng van Ankeveen.

Het initiatief voor deze kleine expositie werd genomen door mevrouw Sandra van Rijkom, wethouder van Wijdmeren met in haar portefeuille kunst en cultuur. Zij ging langs de Historische Kringen van de dorpen in haar gemeente om te

Stichting Kunstbezit 's-Graveland

In het begin van de vorige eeuw hield het bestuur van de toenmalige gemeente 's-Graveland zich onder andere bezig met het verzamelen van kunstwerken.

In die tijd was Kortenhoef een geliefde bestemming voor veel kunstschilders net zoals Laren, Volendam en Bergen dat ook waren. Ze werden aangetrokken door de schoonheid van het dorp, de natuur en de mensen die op de akkers werkten. De doeken konden toen nog betrekke-

2.
Witte huisjes bij de NH kerk
Olieverfschilderij
Door J. Dubelaar

Op dit schilderij gemaakt door J. Dubelaar ziet u een vertrouwd dorpsbeeld in Nederhorst den Berg.

De huizen tegen de heuvel aan zijn diakoniewoningen. Midden in deze rij woningen bevindt zich tegenwoordig een lift, die bedoeld is makkelijk toegang te verkrijgen naar de Hervormde Kerk. In het gedeelte, aan de Kerkstraatzijde, dat nu bekend staat als de Werkplaats heeft jaren lang een meubel- en restauratie werkplaats gezeten. Hier woonde en werkte rond 1960 de oude heer van Huisstede. Op mooie zomeravonden zat hij met zijn vrouw graag buiten voor de witte huisjes, waardoor zij een bekende verschijning in het dorp waren.

*In eigendom van de Historische Kring
Nederhorst den Berg.*

kijken of er voldoende interesse was om mee te werken aan dit toch wel unieke project. Die interesse bleek overal ruim aanwezig te zijn. De Historische Kring Nederhorst den Berg had nog drie schilderijen in opslag liggen, en twee exemplaren sierden de wanden van het lokaal van de Kring in de Spot.

lijk goedkoop worden gekocht, zodat 's-Graveland een verbluffend mooie collectie schilderijen heeft weten aan te leggen. Tegenwoordig heeft een aantal van hen grote bekendheid verworven, zoals Bernard van Beek, Flip Hamers, Anton Smeerdijk en P.J.C. Gabriël. Om er maar een paar te noemen.

3.
Tafereel aan de Torenweg
Olieverfschilderij
Door een onbekende
schilder, jaartal onbekend

*In eigendom van
de Historische Kring
Nederhorst den Berg.*

*als onbewoonbaar verklaarde
woningen. Een van de be-
woners stond bekend onder
de naam 'Potje poep', omdat
er binnenshuis geen toilet
was. Men liep met het ge-
vulde potje naar de sloot aan
de overkant van de weg om
de boel uit te spelen. Rond
1950 waren er nog circa 150
onbewoonbaar verklaarde*

Dit mooie schilderij laat de huizen zien naast de Hervormde Kerk op de berg aan de Torenweg. In het rechter huis woonde ooit Flip Bouwer. Hij bracht de pillen rond voor dokter Roelofsen. Het gebouw met de gevel naar de weg toe is mogelijk rond 1920 de timmermansplaats geweest van de heer Middelkoop. De lage huisjes waren armoedige daglonershuisjes. Tot hun sloop in 1955 golden ze

woningen in Nederhorst den Berg. Het was voor B&W, samen met het gemeentebestuur topprioriteit om deze wantoestanden uit de wereld te helpen.

4.
Historische huizen in de Kerkstraat
Schilderij
Door H. Besamusca in 1989

Henk Besamusca belandde in Nederhorst den Berg, omdat hij er de kruidenierswinkel van Haazen had overgenomen. In hetzelfde pand zit nu een fietswinkel. Besamusca was door omstandigheden gedwongen zijn zaak op te geven. Hij is daarop vertegenwoordiger geworden. Daarnaast had hij een grote passie voor schilderen. Zijn werk kenmerkt zich door een zeer nauwkeurige weergave van de realiteit.

Besamusca woonde tot zijn dood in 1996 in de Kerkstraat. Hij heeft de huizen op het schilderij jarenlang door zijn voornut kunnen bekijken. De huizen zijn de oudste woningen van Nederhorst den Berg en zijn tegenwoordig Rijksmonument.

*In eigendom van de Historische Kring
Nederhorst den Berg.*

Enige jaren geleden is het beheer van de collectie ondergebracht in de Stichting Kunstbezit 's-Graveland. De collectie bevindt zich in het gemeentehuis van Wij-

demeren. De Stichting beheert tegenwoordig ook kunstwerken uit de voormalige gemeenten Loosdrecht en Nederhorst den Berg. Een van de doelstel-

lingen is de collectie toegankelijk te maken voor het nieuwsgierige publiek. Sandra van Rijkom is een van de bestuurders van de Stichting. De nu afgelopen expositie in het gemeentehuis bestond dus uit het oogverblindend mooie werk van deze Stichting en de doeken die de Historische Kringen van Loosdrecht en Nederhorst den Berg in bezit hebben. Mag u raden waarom de expositie ‘Tussen Kunst en Kitsch’ heet.

Inrichting van de tentoonstelling

Op een mooie vrijdag in het voorjaar van 2016 hebben we met vertegenwoordigers van alle HK's uit de gemeente Wijdemeren de expositie ingericht en de schilderijen opgehangen. De wethouder deed hierbij actief mee en er is zelfs een persbericht uitgegeven.

De afdeling Public Relations maakte foto's en deed melding op de website van de gemeente. Iedere bezoeker van de expositie kreeg een begeleidend schrijven. Toen de schilderijen op hun plekhingen vond ik dat ze een charmant totaalbeeld toonden van de gemeente Wijdemeren. Het was duidelijk een coherent geheel met een duidelijk thema. Wel dacht ik: er is geen kunst aan als je zoveel mooie schilderijen uit een depot kunt halen, dat kan ik ook. De vijf schilderijtjes van de HK van Nederhorst den Berg daarentegen zijn doorgaans verkregen uit zeldzaam voorkomende schenkingen. Ze vormden één prachtig geheel met de rest, en wat mij betreft was er geen kitsch te ontdekken.

Allemaal kunst dus. ■

5.
Portret van de oude
Henk van de Brink
Schilderij
Door Gert Voorhaar
in 1948.

*In eigendom van
de Historische Kring
Nederhorst den Berg.*

Henk van de Brink was de vader van Rijk van de Brink. Beide Van de Brinken waren in de vorige eeuw niet weg te denken dorpsfiguren. Ze waren allebei loodgieter en tegelijkertijd fietsenmaker in Overmeer. In de oorlog heeft onderduiker Gert een portret van oude Henk gemaakt. Gert vond een veilig onderdak bij de familie Van de Brink. Gert is kort na de oorlog uit Nederhorst den Berg verdwenen en er is nooit meer iets van hem vernomen. Er hangen hier en daar nog wel een paar schilderijen van hem, ondertekend met Gert, zie Werinon 45. Dat kunt u op onze website vinden. (www.historischekring.nl)

VERKRIJGBAAR BIJ DE HISTORISCHE KRING NEDERHORST DEN BERG

Themanummers van WERINON:

Van blekerij tot wasindustrie. (1992) € 2,50

Onderwijs in Nederhorst den Berg. (1994) € 2,50

Petersburg – Een verdwenen buitenplaats. (1996) € 3,00

Nederhorst den Berg Speciaal. (2001) € 3,00

Religieus Erfgoed – Geloven in monumenten. (2005) € 5,00

De Willibrordkerk door de eeuwen heen. (2008) € 5,00

Historische Canon van Nederhorst den Berg. (2009) € 10,00

Parochie H. Maria Hemelvaart – Nederhorst den Berg en Nigtevecht 1811-2011. (2011) € 5,00

Kwartaalblad WERINON:

Losse nummers. (indien voorradig) € 3,00

Boeken:

Nederhorst den Berg tijdens de oorlog. *Willy van Deutekom e.a.* (1986) € 1,00

Om het vriespunt – 100 Jaar IJclub Nederhorst den Berg 1902-2002. *Jan Baar.* (2002) € 5,00

Warinschool 1881-1981 – Honderd jaar Christelijk Onderwijs
te Nederhorst den Berg. (1981) € 2,50

Nederhorst den Berg – Tussen Vecht en Eem. (1993) € 7,00

De Brug – Een eeuw wijzer. (1999) € 1,00

Het gemeentehuis van Nederhorst den Berg. *W.J. v. Deutekom/J. Jansen.* (1984) € 1,00

DVD:

Nederhorst den Berg anno 2001. € 10,00

Nederhorst den Berg 1965. € 10,00

Nederhorst den Berg door de jaren heen. € 10,00

De Willibrordkerk in ere hersteld. € 10,00

Streekarchief Gooi en Vechtstreek (SAGV)

Bezoekadres: Oude Enghweg 23, Hilversum.

Openingstijden: maandag en dinsdag 9.00 uur-17.00 uur.

Informatie: telefoon 035-6292646 en

www.gooienvechthistorisch.nl

dunnebier
print

advies | beheer | productie

NieuwWalden 6 Nederhorst den Berg
Tel. 0294 256200 E-mail info@dunnebier.nl

www.dunnebier.nl